

הסכם חדש בחינוך: משרד החינוך בממשלת השיקום

התשובה לשאלה האם ואיך מדינת ישראל תוכל להשתקם ולהיוולד שוב מחדש - מתחילה במערכת החינוך: בגיל הרך, בגן, בכיתה, ברצון להתכנס סביב עולם ערכי וסיפור משותף, וביכולת להעניק לדורות הבאים את הכלים והמיומנויות לחיים ולשגשוג במדינה ציונית, יהודית, דמוקרטית, ליברלית, בטוחה ומתקדמת.

"ביחד" תתעקש להחזיק בתיק החינוך גם בממשלה הקרובה - וגם באלו שאחריה.

"חלונות חדרי כיתה תמיד פונים אל העתיד"

(יהודה עמיחי)

תוכן עניינים

3-4	תוכנית ההתחברות : החינוך החרדי מתחבר ללימודי ליבה ולחברה הישראלית
5-9	החינוך בישראל יהיה הטוב ביותר בעולם
10-13	בלימת הקריסה והבאת הטובים להוראה - פתרון משבר כוח האדם במערכת החינוך
14-15	החינוך הממלכתי חוזר להרים את הראש
16-20	החזרת הגבולות, המוגנות והריפוי למערכת החינוך
21-23	החינוך המיוחד - בונים מערכת שמכילה באמת
24-25	זריקת חדשנות למערכת - AI, מצוינות ב-STEM והכשרה למקצועות העתיד
26-27	לומדים גם בחירום : מתווה לאומי לרציפות חינוכית
28-29	הגיל הרך : המדינה תפסיק להתעלם מזה שתינוקות לא נולדים בגיל 3
30-32	ההשכלה הגבוהה : קטר של מצוינות, מגדלור של ערכים
33	למידה רב-דורית : הגשר בין דור המייסדים לדור העתיד
34	יש תוצאות בחינוך - שאפשר וצריך יהיה לראות כבר מחר

תוכנית ההתחברות: החינוך החרדי מתחבר ללימודי ליבה ולחברה הישראלית

אחרי עשורים של אוטונומיה, מערכת החינוך החרדית חייבת להיות חלק מהממלכה. הציבור המשרת ומשלם המסים - יפסיק לממן חינוך להשתמטות ולחוסר השתלבות בשוק התעסוקה.

המגזר החרדי מכפיל את גודלו כל 15-20 שנה, והחינוך החרדי מהווה כבר היום מעל ל-20% מכלל תלמידי ישראל, כ-26% מילדי הגן, וכ-34% מילדי הגן היהודים. המוסדות החרדיים השונים שאינם תחת הזרם הממלכתי-חרדי (שבו אמורים ללמוד לימודי ליבה מלאים) - מסלילים את בוגריהם לעוני מחפיר, ולא מספקים להם את הכלים והמיומנויות הבסיסיים לחיים יצרניים, נשיאה בנטל החובות האזרחיים והביטחוניים, והשתלבות בחברה. חיבור המוסדות החרדיים אל החינוך הממלכתי - הוא צו 8 להצלת המדינה. לא נוכל יותר להרשות לעצמנו לממן מוסדות שמחנכים ופועלים נגד המדינה, ומכבידים עלינו את נטל השירות והמסים.

במערכת החינוך הישראלית יש כ-2,550,000 תלמידים, מהם כ-550,000 לומדים בחינוך החרדי. אין לנו זמן לשינויים איטיים. בממשלה שהוקמה על בסיס "ברית האחים" של בנט ולפיד, הקמנו בשנת 2013 את הזרם הממלכתי-חרדי. מאז, הזרם הזה אמנם צומח משנה לשנה והגיע ל-8% מכלל הילדים החרדים בגילי בית ספר יסודי, אבל הקצב פשוט לא מספיק מהיר - ולמדינת ישראל אין את הפריבילגיה להמשיך ולחכות. אנחנו נמצאים בנקודת הכרעה היסטורית, בה המשמעות של "עסקים כרגיל" והשארית האוטונומיה החרדית בחינוך על כנה - למעשה תוביל להאצת תהליכים שמאיימים על עצם היכולת לקיים כאן מדינה מתפקדת, וקל וחומר - לקיים כאן מדינה משגשגת. יש צורך קיומי ללכת למהלך גורף שיסיט את ישראל מידידת ממסלול ההתרסקות הביטחוני-כלכלי-חברתי עליו אנחנו נמצאים, תוך הכבדת נטל השירות והמסים על ציבור ממלכתי הולך ומצטמצם. לא מדובר בתחזית תיאורטית - אלא מסלול ידוע וברור, שמעידים עליו כל הנתונים הדמוגרפיים והתקציביים. אין עוד אף מדינה בעולם חוץ מישראל - שמממנת מערכת חינוך שפועלת נגדה, וגם אנחנו חייבים להפסיק עם זה לפני שיהיה מאוחר מדי.

הכנסת המוסדות החרדיים אל החינוך הממלכתי לא נועדה לחסוך בהוצאות על הילדים החרדים. להפך. אם היום אנחנו משקיעים כ-15,000 ₪ בשנה בכל תלמיד חרדי שלומד במוסד מוכר שאינו-רשמי, אז כשהוא יהיה בחינוך הממלכתי-חרדי - אנחנו נשקיע בו כ-26,000 ₪ בשנה, כמו בילד בחינוך הממלכתי. כרגע המדינה מעבירה כל שנה כ-4.5 מיליארד ש"ח למוסדות חינוך חרדיים שאינם מלמדים לימודי ליבה. אנחנו מציעים להכפיל ואף יותר את הסכום הזה - אבל נתנה זאת בחינוך ממלכתי שייתן לילד החרדי את הכלים הנדרשים לא רק במתמטיקה, אנגלית ומדעים - אלא גם באזרחות. נעניק לכל בוגרי החינוך הממלכתי-חרדי את המיומנויות שיאפשרו להם להשתלב במדינת ישראל באופן מלא - בשירות הצבאי ובשוק התעסוקה - בלי שייאלצו לוותר על אמונתם ואזרחות חייהם. מי שירוויח יותר מכל מהתוכנית הזו הוא הציבור החרדי עצמו.

- **"לא ממלכתי - לא על חשבוננו". או 100% ליבה - או 0% תקצוב:** היעד הוא הפסקה מוחלטת של מימון ציבורי למוסדות חרדיים שאינם בזרם הממלכתי-חרדי. בלי חריגים ובלי תירוצים. מוסדות חרדיים על-יסודיים יקבלו מימון רק במודל של ישיבות תיכוניות המגישות למבחני הבגרות, ולאחר מכן ישיבות הסדר שמתוכנן מתגייסים לצה"ל, בדומה לציונות הדתית. הפסקת התקצוב תחול על תלמידים חדשים שנכנסים בכל שנה למערכת החינוך החרדית בשלביה השונים (גן, יסודי, ישיבה), במטרה שבתוך 4 שנים - כ-70% מהתלמידים בחינוך החרדי - ילמדו במוסדות של הזרם הממלכתי-חרדי, ובתוך 8 שנים - הנתון כבר יהיה 100%.
- **נבטל את המעמד התקציבי המיוחד של רשתות החינוך המפלגתיות, ונפתח לילד החרדי אופק של שירות ופרנסה:** נייצר מסלול מהיר ואטרקטיבי למוסדות חרדיים שייכנסו אל הזרם הממלכתי, תוך הרחבה משמעותית של הפיקוח כדי לוודא שהמצטרפים החדשים אכן עומדים בתנאים שייקבעו על ידי המשרד. בנוסף, נקים מוסדות גם לכיתות על-יסודי, ונחייב את הרשויות המקומיות על-פי חוק להציע רצף חינוכי ממלכתי-חרדי מהגן ועד הגיוס. נאפשר לצעירים החרדים את העתיד שההורים שלהם רוצים עבורם - אבל העסקנים של המגזר חוסמים.
- **נגבש תוכניות להשלמת הצעדים הנדרשים לחיבור החינוך החרדי לחינוך הממלכתי:** תיעדוף בבינוי ותוכנית רב-שנתית להקמת מוסדות חדשים או הסבת מוסדות קיימים, לצד הרחבה של תוכניות להכשרת מנהלים, השלמת תארים אקדמיים למורות והכשרתן להוראה מקצועות הליבה, הרחבת כוח

האדם הניהולי והפיקוח במחוז החרדי של משרד החינוך, ויצירת מודעות בתוך החברה החרדית למענים חינוכיים ממלכתיים, רחבים וטובים יותר משהיו עד כה.

החינוך בישראל יהיה הטוב ביותר בעולם

לצד הביטחון, החינוך הוא התשתית הלאומית החשובה ביותר. למרות זאת, מערכת החינוך הישראלית מתקשה לתת מענה לאתגרי המאה ה-21 ולשינויים הטכנולוגיים והחברתיים המהירים. היא הפכה למסורבלת, ריכוזית ונוקשה, וזה מוביל להעמקת הפערים, לפגיעה בילדים של כולנו ולשחיקה במעמד נשות ואנשי החינוך. ההסכם בין המדינה לאזרחים הופר גם בחינוך.

את סכומי הכסף האדירים המושקעים במערכת החינוכית - ננתב באופן חכם ואפקטיבי לאן שצריך ולאיפה שחשוב, כדי לתת מענה לבעיות היסוד בתחום, לייצר מערכת איכותית עם ליבה משותפת לכלל התלמידות והתלמידים ושוויון הזדמנויות אמיתי, ולהחזיר את האמון במוסדות ובצוותי החינוך. תקציב החינוך בישראל גדל ביותר מ-450% מאז שנת 2000, וההשקעה הממוצעת פר-תלמיד גדלה בכ-60% בתוך עשור (2014-2024). ובכל זאת, לא רק שאין שיפור או אפילו יציבות בתוצאות - אלא הידרדרות. אמנם ישראל עדיין משקיעה פר-תלמיד פחות מהממוצע ב-OECD, אך הפער הקטן יחסית (כ-10%, נכון לשנת 2022) לא יכול להסביר את המגמה הקיצונית. למעשה, ישראל היא המדינה עם שיעור הצניחה הכי חד מבין כל מדינות ה-OECD בכל הקשור לממוצע הישגי התלמידים במתמטיקה ומדעים. את הפער העצום הזה בין רמת ההשקעה ובין התוצאות המתדרדרות - קשה לנתק ממשבר כוח האדם בצוותי החינוך וההוראה, ומהמבנה הריכוזי-מדי ומהסרבול הבירוקרטי של המערכת.

1. **החלטת ממשלה להסרת חסמים וצמצום בירוקרטיה בדרך למהפכה במערכת החינוך:** כדי לרתום לשינויים המבניים הנדרשים במערכת החינוך את משרדי הממשלה השונים, ובהם משרד האוצר, משרד הפנים, משרד הבינוי והשיכון, משרד הרווחה ומשרד התקשורת, נעביר החלטת ממשלה מקיפה שתעניק למשרד החינוך את הסמכות, הכלים והגיבוי הנדרשים להוביל מהלך בין-משרדי ארוך טווח במערכת החינוך. החלטת הממשלה שנעביר תאפשר להסיר חסמים רגולטוריים ותקציביים, לקדם ביזור אמיתי ואחראי של סמכויות ומשאבים לשטח, לעדכן את מודל התקצוב של בתי הספר, להסדיר העברת תקציבים גמישה לרשויות ולמוסדות החינוך, ולקדם במהירות את תכנון הבינוי, הכיתות, הגנים והתשתיות הנדרשים.

2. **מריכוזיות גבוהה של משרד החינוך - לשטח עם מרחב לעצמאות ויצירתיות:** ישראל היא אחת המדינות עם הריכוזיות הגבוהה ביותר בכל הקשור למערכת החינוך. למעשה, כ-70% מההחלטות במערכת החינוך מתקבלות במטה בירושלים - כפול מהממוצע במדינות ה-OECD! בנוסף, משרד החינוך הוא גם הרגולטור, גם המפעיל והמעסיק של עובדי המערכת, וגם מודד את עצמו. כשמנהלת מחוז במשרד החינוך צריכה להתעסק במחסור בכוח אדם בבית ספר, זה כמו שמשרד הבריאות בירושלים יעסוק בגיוס רופא משפחה לשכונה בחיפה. זה לא הגיוני ולא יעיל. חלק מהפתרונות לבעיות הרבות בתחום החינוך - כרוכים ביצירת מנגנון הגנה על השטח מפני ריבוי הרפורמות של הדרג הפוליטי, כדי לייצר יציבות ניהולית ופדגוגית והמשכיות. בנוסף, צריך להפוך את משרד החינוך למטה רגולציה שמצד אחד משחרר סמכויות לרשויות ולמוסדות שהוכיחו יכולת להצליח בכוחות עצמם, ומנגד - מקדיש יותר תשומת לב לרשויות ולמוסדות שבהם דרושים ליווי ופיקוח הדוקים יותר.

- **העברה מאוזנת של כוח אל השטח - לפי שיטת הרמזור:** מתוך הבנה שהרשויות המקומיות ומוסדות החינוך הם אלו שמכירים הכי טוב את צורכי התלמידים, נאפשר להם - בהתאם לעמידה ביעדים ובדרישות - עצמאות הולכת וגוברת. יותר הישגים = יותר עצמאות פדגוגית בבתי הספר, ויותר עצמאות בהיבטי תקציב והעסקה. המטרה היא, בסופו של דבר, להגיע ל-100% העסקה של צוותי החינוך במערכת על ידי הרשויות המקומיות (בדומה למודל שקיים היום בתיכונים) - בניהול הרשות עצמה או באמצעות הוצאת מכרז לניהול ע"י רשת חינוך. בד בבד, לא סתם נגלגל את האחריות כלפי מטה באופן עיוור. אנחנו נחזק את מנהלי החינוך ברשויות המקומיות, נגביר את הליווי ונהדק את הפיקוח על מוסדות ורשויות בקשיים עד שהם יקבלו את הכלים "לעמוד על הרגליים", ונייצר תמריצים למשיכת כוח אדם איכותי לרשויות בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית. המטרה היא לוודא שהביזור מתבצע בצורה אחראית ומשפר את המצב - ולא מעמיק את הפערים בחברה, יוצר פערים בתוך הרשויות המקומיות, או פוגע ביעד של שילוב הילדים החרדים בחינוך הממלכתי. קביעת מידת ואופן הביזור ייעשו תוך שמירה על האיזונים הנדרשים ועל זכויות וצרכי המורות והמורים.
- **תיקון העיוות ההיסטורי במפתח התקצוב:** נעביר את כל המוסדות במערכת לתקצוב שקלי שיאפשר שימוש גמיש בכסף, ונדאג לתקצוב פר-תלמיד - ולא פר-כיתה. המטרה היא לייצר נוסחת תקצוב

פשוטה וברורה לכל, אבל כזו שתהיה דיפרנציאלית ותייצר הוגנות במערכת - מוסדות ותלמידים הזקוקים ליותר - בפריפריה החברתית והגיאוגרפית, מרקע סוציו-אקונומי מוחלש או עם צרכים מיוחדים - יקבלו יותר תקציב. בשיטה החדשה, נוכל לשנות את התמריצים במערכת לטובת צמצום שעות הלימוד בכיתות, להביא לצמצום פערים בין תלמידי ישראל, ולייצר גמישות פדגוגית וגמישות בבניית מערכת השעות למנהלים ולמנהלות - כבר מכיתה א'. בשיטה הזו, המדינה תקבע את ההישגים הנדרשים - והמנהלות יגדירו איך מגיעים אליהם בהתאם למאפיינים והצרכים הייחודיים של בית ספרן. ישנם מוסדות חינוך שמספר התלמידים הנמוך שלהם נובע מריחוק גיאוגרפי - ומוסדות אלו יזכו להגנה ותגבור תקציבי - כדי שיוכלו להמשיך ולהחזיק את המסגרות באופן איתן.

3. מוציאים את הפוליטיקה מהפדגוגיה - ומשאירים את החינוך לאנשי החינוך:

- **הפרדה בין הפוליטיקאים והשטח החינוכי:** "ביחד" תתקש לקבל את הכוח הפוליטי על משרד החינוך, כדי שאחת ולתמיד - אפשר יהיה לשחרר את החינוך מהפוליטיקה, ולהפקיד אותו בידיים מקצועיות ראויים. נקים מועצה לאומית לחינוך, מוכרת בחוק שיבטיח את הסמכויות שלה, את עצמאותה ואת חובת ההיוועצות עמה. המועצה תורכב מנציגות של הזרמים: הממלכתי, הממלכתי-דתי, הממלכתי-חרדי והממלכתי-ערבי. יהיו בה אנשי שטח ואנשי אקדמיה, אנשי רוח ואנשי ניהול, פריפריה ומרכז, הורים ומורות. חברה ימונו לתקופות קבועות, שיאפשרו יציבות פדגוגית גם במציאות של חילופי שלטון ושרים במשרד החינוך. על המועצה תחול חובת שקיפות וחובת דיווח לכנסת.
- **60% ליבה משותפת - והשאר לשטח:** המטרה היא שהממלכה תקבע מה ללמד, והשטח יקבע איך ללמד. אבל לצד לימודי הליבה המחייבים והמשותפים לכל המגזרים, שיהיו כאמור כ-60% מכלל התכנים שילמדו, לכל זרם תהיה הגמישות לתת דגשים והכוונה משלו בחינוך לגבי כ-20% מהתוכן הנלמד, ויתרת ה-20% - יהיו באחריות הרשות המקומית ו/או המוסד החינוכי, כדי לאפשר מקום גם להיבטים מקומיים וקהילתיים תחת החינוך הממלכתי. עם זאת, פלורליזם אין משמעותו מערב פרוץ - ועל המועצה הלאומית לחינוך והמשרד עצמו יהיה לקבוע קווים אדומים שנוגעים לגזענות, שלילת קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, הסתה ותמיכה בטרור, וכללים אחידים להכנסת מרצים ותוכניות חיצוניות.
- **קיבוע אסטרטגיה ארוכת טווח בחינוך:** המועצה הלאומית לחינוך תקבע מהם לימודי הליבה המשותפים שיהיו חובה בכל הזרמים, ויהיו כ-60% משעות הלימוד בכל מוסד, בכל מגזר. היא תגדיר חזון למערכת החינוך לעשור קדימה, ותבנה תוכנית רב-שנתית לאומית למערכת - שתעסוק בעיצוב התפיסות החינוכיות ודמות הבוגר הלאומי, בהתמודדות עם בעיית האלימות והחרמות בכיתות, בחינוך לדמוקרטיה, כשירות אזרחית וחיים משותפים, בלימודי יהדות ומורשת, בחיזוק מעמד מקצועות הרוח והחברה, בשימוש בטכנולוגיה ככלי חינוכי, בלימודי מקצועות ה-STEM, ובחיבור והכוונה של החינוך אל עולם התעסוקה. היא תשרטט פדגוגיה, תמפה את המשאבים הנדרשים, ותגן על המוסדות, על צוותי ההוראה ועל התלמידים מפני מציאות מתמשכת של ריבוי רפורמות סרק. במקביל, יוקם פורום ממשלתי מקצועי ליישום התוכנית האסטרטגית.

4. מבינוניות למצוינות - איך מקפיצים את הישגי התלמידים:

מעם הספר - הגענו לפסגת הרשימה במדד הבורות בקרב סטודנטים של האקונומיסט. גם במבחני TIMSS ו-PISA, ילדי ישראל בגילי 14-15 נמצאים בין המקומות האחרונים ב-OECD בכל תחום - מתמטיקה, מדעים ואוריינות קריאה. לעומת זאת, מבחינת הפערים בתוצאות בין התלמידים - ישראל נמצאת במקומות הראשונים. זו תוצאה ישירה של מערכת חינוך שלא מצליחה להגיע למצוינות ולתת לילדים שלנו את הכלים האמיתיים שהם יצטרכו בחייהם הבוגרים בעולם תחרותי, טכנולוגי וחדשני. הבשורה הטובה היא שברגע שנשחרר את הריכוזיות של מערכת החינוך, המשרד יוכל לעסוק בתפקיד החשוב באמת - לבנות אסטרטגיה ולהגדיר יעדים לשיפור בתוצאות.

- **מדידה אובייקטיבית ועצמאית:** נעביר את חוק ראמ"ה כדי להבטיח עצמאות מלאה לרשות הארצית למדידה והערכה. המטרה היא להבטיח שמערכת החינוך, וגם הציבור כולו, יקבלו תמיד את התמונה המלאה ביחס להישגים של תלמידי ישראל. העצמאות והשקיפות גם יאפשרו למערכת החינוך לקבל החלטות מבוססות נתונים ומחקר, בין היתר באמצעות כלי בינה מלאכותית.

- **מלמדים את מה שרלוונטי לחיים במאה ה-21:** השאלה המרכזית היא לא רק איך אנחנו מודדים תלמידים, אלא גם מה אנחנו בכלל מצפים מהם לדעת כשהם מסיימים את מערכת החינוך ויוצאים לעולם התעסוקה המשתנה. בעבר, מערכת החינוך התמקדה בעיקר בהעברת ידע. אבל היום ברור שידע לבדו כבר לא מספיק. תלמידים צריכים לדעת לחשוב באופן ביקורתי, לפתור בעיות רב-תחומיות, לעבוד בצוות, להתמודד עם שינויים ולפתח חוסן נפשי וליצור תחושת משמעות. אלו מיומנויות שלא פחות חשובות, ולעיתים אף יותר חשובות, משינון של חומר שנלמד באותה צורה כבר שלושים או ארבעים שנה. גם המבחנים הבינלאומיים משתנים בהתאם לכך. PISA ו-TIMSS בוחנים יותר ויותר לא רק כמה ידע תלמידים זוכרים, אלא מה הם יודעים לעשות איתו. זה הכיוון שמערכת החינוך בישראל צריכה ללכת אליו, תוך שימור כלי הערכה מסורתיים של חלק מהמיומנויות - ולשם כך נצטרך לבצע התאמות גם בתוכניות הלימודים וגם בהכשרת המורות והמורים.
- **הגדרת יעדים ברורים ועמידה בהם:** כדי לעמוד בהישג הנדרש - חייבים להגדיר מה הוא. נקבע יעד לאומי לשיפור במבחני החינוך הבינלאומיים - נבנה תוכנית רב-שנתית להדבקות הפערים מול ממוצע המדינות המפותחות - ונפעל לשיפור מתמיד לאחר מכן.

5. מהכיתה אל החיים - חיזוק זהות, ערכים ומנהיגות:

בית הספר הוא לא רק מקום שבו צוברים ידע ומתקדמים בין בחינה לבחינה. זהו המקום שבו צעירות וצעירים מגלים מי הם, מתנסים באחריות, לומדים לפעול יחד ומפתחים את האמונה ביכולתם להשפיע על סביבתם ועל החברה כולה. אלא שמערכת החינוך עדיין מודדת את שנות התיכון בעיקר דרך הישגים במבחנים, ומשאירה מעט מדי מקום ליוזמה, למנהיגות, להתנסות מעשית, לתרומה ולבחירה אישית. הזדמנויות אלו גם אינן מתחלקות באופן שוויוני: עבור חלק מהתלמידים הן נמצאות בבית הספר, בתנועת נוער או במכינה - ועבור אחרים הן כמעט אינן קיימות.

אנחנו רוצים לשלב בבתי הספר חינוך למנהיגות ולאזרחות פעילה, לכל אחת ואחד אפשרות להשתלב בתנועות נוער, בארגוני נוער, במכינות ובשנות שירות, ולהפוך את המעבר מבית הספר לחיים הבוגרים למסלול חינוכי משמעותי, נגיש ושוויוני שיכלול חיזוק כישורי חיים, והכנה לשירות משמעותי ולתרומה לחברה.

- **"שנת מצפן" - משנים את השנה האחרונה ללימודים:** מרבית בחינות הבגרות יסתיימו כבר בכיתה י"א, ושנת הלימודים האחרונה תהפוך לשנה שמוקדשת פחות לבגרויות ויותר להכנה לחיים הבוגרים, עם מיקוד בהקניית כישורים לחיים ובהכנה לשירות משמעותי ותרומה לחברה. המסגרת תהיה שנת מכינה או שנת שירות במימון המדינה - בליווי צמוד של מנטורים בוגרי מכינות. לשם כך, נדרש צמצום בהיקף הבגרויות, שיעשה בשיח עם ועדות המקצוע וארגוני המורים, כדי לא לייצר עומס בלתי-אפשרי על התלמידים והמורות בכיתות י"ב-י"א.

- **עיגון קול הילדים ובני ובנות הנוער במערכת החינוך:** מערכת חינוך בריאה צריכה לטפח מנהיגות ואזרחות פעילה באמצעות השתתפות אמיתית בקבלת החלטות. נעגן בחוק את מעמדן של מועצות התלמידים והנוער ונבטיח את פעילותן ברמה הבית-ספרית, העירונית, המחוזית והארצית. בכל בית ספר תפעל מועצת תלמידים נבחרת, שתהיה שותפה בעיצוב האקלים החינוכי ובנושאים הנוגעים לחיי התלמידים. ברשויות המקומיות, במחוזות וברמה הארצית יפעלו מועצות בעלות מעמד מוגדר, תקציב, ליווי מקצועי וחובת התייעצות עם מקבלי ההחלטות. כך נעבור ממערכת שמדברת אל תלמידיה למערכת שמדברת איתם - ומגדלת צעירים וצעירות שמאמינים ביכולתם להשפיע.

- **נרחיב את מגמת המנהיגות החינוכית:** נביא להרחבה משמעותית של תוכנית "רקפות", שמלווה בתי ספר בהפעלת מגמה ייחודית לבגרות בהיקף של 5 יחידות במנהיגות חינוכית ובשינוי חברתי. מטרת המגמה היא פיתוח של תלמידות ותלמידים מובילים, המבקשים להיות שותפים פעילים בחברה, והענקת כלים תיאורטיים ומעשיים בתחומי המנהיגות, החינוך והובלת שינוי.

- **נפתח את תנועות וארגוני הנוער לכל ישראלי - כסף לא יהיה חסם להצטרפות:** את החינוך הבלתי-פורמלי נשאיר כאפשרות בחירה, אבל נחזיר את כל החינוך הבלתי-פורמלי לאחריות משרד החינוך, נמסד מנגנון שיחזק את הקשר בין תנועות וארגוני הנוער ובתי הספר, ונכפיל את התקציב השנתי לתנועות וארגוני הנוער ונעגן אותו באופן מסודר בבסיס התקציב - כדי שכל מי שיבחר ללכת יוכל לעשות זאת - בדגש על נגישות לפריפריה החברתית והגיאוגרפית, החברה הערבית והחרדית, עולים חדשים ותלמידי החינוך המיוחד. בנוסף, נייצר מודל תקצוב שיבטיח תקינה של רכזי ורכזות נוער בכל רשות מקומית, בהתאם למספר בני ובנות הנוער ולמאפייני הרשות. רכזי הנוער יהיו גורמי המקצוע בשטח: ימפו את צורכי בני הנוער, יחברו אותם למסגרות החינוך הבלתי-פורמלי, ויתאמו בין בתי הספר, תנועות וארגוני הנוער, המרכזים הקהילתיים והרשות המקומית.
- **מרחיבים את שערי המכינות ושנות השירות - ומחזירים את בוגריהן לחינוך:** נעגן את תחום המכינות הקדם-צבאיות תחת האחריות הבלעדית של משרד החינוך, נבטיח להן תקצוב יציב, ונעודד פתיחת מסגרות חדשות לציבור החילוני, המסורתי, החרדי והערבי. בנוסף, נעגן את המעמד החוקי ואת התקציב של מכינות אופק, מכינות קדם-צבאיות חצי-שנתיות המיועדות בעיקר לצעירים מהפריפריה החברתית והגיאוגרפית. במקביל, נפתח מסלולים שיכוונו בוגרי מכינות ושנות שירות אל מקצוע ההוראה, באמצעות הכשרה ייעודית, ליווי והכרה בניסיון ובכישורים שרכשו.

6. חיזוק החינוך לכשירות אזרחית-דמוקרטית:

החברה הישראלית מתמודדת בשנים האחרונות עם היחלשות של המחויבות לערכים דמוקרטיים, בעיקר בקרב צעירים. מאז טבח 7 באוקטובר התחדדו מגמות אלה: יותר צעירים מביעים תמיכה בשלילת זכות ההצבעה מאזרחים ערבים, ובמקביל נשחקת האמונה בשותפות יהודית-ערבית וביכולתם של אזרחים מקבוצות שונות לבנות יחד את החברה הישראלית. בתקופה של מלחמה, קיטוב וחוסר אמון, מערכת החינוך אינה יכולה להסתפק בהעברת ידע על מוסדות המדינה. עליה להקנות את היכולת להשתתף בחיים הציבוריים, להכיר בזכויות של אחרים, להתמודד עם מחלוקת ולשמור על חברה משותפת גם כאשר אין הסכמה.

במשך שנים לימודי הדמוקרטיה בישראל עסקו בעיקר במבנה המשטר: הכנסת, הממשלה, בתי המשפט, הבחירות וחלוקת הסמכויות. הידע הזה חשוב, אך הוא אינו מספיק. תלמידים צריכים ללמוד גם כיצד מנהלים ויכוח בלי לשלול את הלגיטימיות של הצד השני, כיצד מגינים על זכויות גם כשהן שייכות למיעוט, כיצד בוחנים מידע באופן ביקורתי וכיצד מייצרים השתתפות אזרחית אחראית.

לכן נגבש במערכת החינוך תשתית ארוכת טווח לכשירות אזרחית-דמוקרטית. התשתית תתבסס על עקרונות מגילת העצמאות ועל עקרונות חוק חינוך ממלכתי, ובהם שוויון, זכויות אדם, חופש ביטוי, אחריות אזרחית, כיבוד החוק, סובלנות, פלורליזם וכבוד לכל אדם. לכל תלמידה ותלמיד תהיה גישה לבסיס ערכי משותף, בלי למחוק את הזהויות, המסורות והפרשנויות השונות של זרמי החינוך והקהילות בישראל.

- **ניצור רצף של חינוך אזרחי מגיל הגן ועד סיום התיכון:** כבר בגיל הרך יתנסו הילדים בהקשבה, בהכרעה משותפת, בכללים הוגנים, בפתרון מחלוקות ובהבנת נקודת המבט של האחר. בגילים מתקדמים יותר יעמיקו התלמידים בזכויות, בחובות, במוסדות המדינה, בחיים משותפים, בחשיבה ביקורתית ובמעורבות בקהילה. המזכירות הפדגוגית וועדות המקצוע יבנו רצף חינוכי בין שכבות הגיל ויחברו את הנושא לאזרחות, להיסטוריה, לספרות, למדעי החברה ולתחומי דעת נוספים.
- **נשנה את האופן שבו בית הספר מתנהל, ולא רק את מה שנלמד בכיתה:** תלמידים יקבלו הזדמנויות אמיתיות להשפיע על חיי בית הספר, לבחור, ליזום, לעבוד בקבוצות ולקחת אחריות. השיח בכיתה, הטיפול במחלוקות וקביעת כללים ישמשו כולם הזדמנויות לתרגול של חיים דמוקרטיים. כך יהפוך בית הספר למקום שבו הערכים אינם נשארים על הדף, אלא באים לידי ביטוי בהחלטות וביחסים היומיומיים.

- **נשקיע בצוותי החינוך:** מורות, מורים, מנהלות ומנהלים זקוקים לידע ולביטחון כדי להוביל שיחות בנושאים רגישים ושנויים במחלוקת. לכן נפתח הדרכות מתמשכות בניהול דיון, הקשבה, פתרון קונפליקטים, זכויות אדם, חשיבה ביקורתית, מניעת גזענות והדרה ויצירת מרחב המאפשר לתלמידים להביע עמדה בלי לחשוש. ההדרכה תהיה חלק מתוכנית ההכשרה להוראה, וכן חלק מהעבודה המקצועית השוטפת.
- **נשלב את התחום באופן אחראי בתוכנית הגפ"ן:** יתווספו למאגר תוכניות איכותיות העוסקות במנהיגות, בחיים משותפים, בהשתתפות אזרחית ובפיתוח מיומנויות דמוקרטיות. במקביל, כל תוכנית חיצונית הפועלת בבית הספר תיבחן לפי אמות מידה מקצועיות וערכיות ברורות, כדי לוודא שהיא מכבדת שוויון, זכויות אדם, חופש ביטוי וכללי שיח הוגנים.
- **נפתח מדד דמוקרטיה בית-ספרי:** לצד הישגים במקצועות הליבה, נבחן גם את איכות החיים האזרחיים בבית הספר: מידת השיתוף של תלמידים, תחושת הביטחון להשמיע עמדה, איכות השיח, אמון בין הקבוצות, ההשקעה בפיתוח מקצועי של הצוות, עמדות אנשי החינוך וחויית ההורים והתלמידים. המדד יפורסם בשקיפות בתוכנית החינוכית ויהיה כלי לשיפור וללמידה.
- **נפתח הערכה ארצית של כשירות אזרחית-דמוקרטית:** תלמידים בגילים שונים ייבחנו בידע, בהבנת עקרונות ובמיומנויות הנדרשות להשתתפות בחברה דמוקרטית. ההערכה תעסוק, בין היתר, בהבנת זכויות וחובות, בחשיבה ביקורתית, בהבחנה בין מידע לעמדה, ביכולת להקשיב ולנמק ובדרכים להתמודד עם מחלוקת.

בלימת הקריסה והבאת הטובים להוראה - פתרון משבר כוח האדם במערכת החינוך:

לפי סקר TALIS לשנת 2024, ישראל נמצאת במקום השלישי מתוך 55 מדינות בכל הנוגע לחומרת המחסור בכוח אדם בחינוך. בכמחצית מחטיבות הביניים בישראל דווח על מחסור שפגע ביכולתו של בית הספר להעניק הוראה איכותית, נתון גבוה יותר מפי 2 מאשר הממוצע במדינות ה-OECD. הוראה הפכה למקצוע כפוי-טובה, עם תנאים שמקשים מאוד להגיע להישגים עם התלמידים. מדי שנה ניתן לראות נטישה המונית של מורות ומורים שהחליטו לוותר על ההוראה ולחפש תעסוקה אחרת, לצד "נשירה סמויה" - מורות ומורים שנשארים פיזית במערכת, אך בנוכחות שחוקה ששוחקת גם את התלמידים בהתאמה. המחסור האדיר במורות ומורים מוביל לביטולי שיעורים, ולכיתות גדולות ורוויות אלימות וחרמות. **תשאלו כל מורה או מנהלת - והן יגידו: מערכת החינוך בישראל היא היום מערכת בקריסה. אין לנו ברירה אחרת: כדי להציל את מערכת החינוך, עלינו להשיב למקצוע ההוראה את המעמד והיוקרה הראויים לו - ובמקביל לבנות אותו מחדש כך שיתאים לאתגרי המציאות של ימינו.**

כדי לעשות זאת, נפעל בשני אפיקים משלימים:

1. **שימור וניהול נכון יותר של כוח האדם:** המחסור במורות ובמורים לא קיים רק בישראל - זה משבר עולמי, ולפי ה-OECD הוא אף החרף בעשור האחרון בקרב המדינות המפותחות. מעבר לבעיות המבניות של מערכת החינוך, פעמים רבות שיעור גבוה מהמורות מצויות סמוך לגיל הפרישה, ולא נכנסות מספיק צעירות במקומן. חלק מהסיבות לכך ניתנות לתיקון ולשיפור, וחלקן נוגעות לפערים הבין-דוריים בתפיסות ביחס לעולם התעסוקה בכלל, וביחס למקצוע ההוראה בפרט. או בפשטות יותר - ממש ממש קשה להביא מורות ומורים חדשים למערכת - וייתכן שהמחסור בכוח אדם יישאר איתנו. אבל הנחת עבודה זו אין משמעותה שנשב בחיבוק ידיים - כי יש המון מה לעשות:

○ **מנצחים עם מה שיש:** יחס מורה במשרה מלאה: תלמידים במערכת החינוך בישראל עומד על 1:13.5 בחינוך היסודי, 1:10.5 בחטיבות הביניים ו-1:11 בגילי התיכון. זה יחס דומה לממוצע במדינות ה-OECD, ואף מעט טוב יותר. המשמעות בפועל - באמצעות ניהול נכון יותר של כוח האדם ושינוי שיטות ההוראה ומבנה יום הלימודים, ניתן להפחית את מספר המורות הנדרשות למערכת, את העומס על המורות הקיימות ולפנות להן זמן נוסף למשימות מחוץ לכיתה ולהתפתחות פדגוגית, ואף לשאוף לצמצום הדרגתי של גודל הכיתות. בין היתר, ניתן לצמצם את מספר שעות הלימוד ללא צמצום מספר תקני ההוראה, לשלב AI בתוך מערכי השיעור כדי לאפשר למידה פרטנית שבה המורות משמשות כתומכות ומלוות (פירוט מופיע בפרק על חדשנות ו-AI), ליצור חיבור חזק ומשמעותי יותר בין החינוך הפורמלי לחינוך הבלתי-פורמלי, לשלב יותר תומכי הוראה במערכת החינוך ולהרחיב תוכניות העשרה בתוך ומחוץ לשעות הלימודים. במקביל, באמצעות סמכויות ותקציבים, נעודד נקודתיות רשויות מקומיות עם משבר כוח אדם חריף במיוחד - כדי לאפשר להן למצוא וליישם פתרונות מקומיים למחסור במורות, גננות וסייעות.

○ **בולמים את הקריסה:** הנתונים הכואבים מראים כי אחד מכל חמישה מורים ומורות חדשים עוזב את בתי הספר בתוך 5 שנים. זו לא גזירת גורל. לצד השכר המבזה בשנים הראשונות לעבודה, מורות עוזבות בשל היעדר תחושת מסוגלות, חוסר באוטונומיה פדגוגית, תנאי עבודה לא פשוטים ומחסור באפיקי קידום מגוונים ומתגמלים. והתחושות האלו לא מגיעות בחלל ריק: הורדת רף הכניסה במערכת החינוך כתוצאה מהמחסור בכוח האדם הובילה לכניסת אנשים לא בשלים למערכת ומקשה עליהם לפתח תחושת מסוגלות. לצד זאת, ריכוזיות המערכת מקשה על המורות לפרוח ולגלות יצירתיות פדגוגית. לגבי תנאי העבודה, סקר המורים לשנת תשפ"ד של ראמ"ה הראה כי רק 74% מהמורות אומרות שבבית הספר יש להן תנאים מתאימים לשהייה ממושכת - פינת עבודה, מקום לאחסון חפצים אישיים ומקום מתאים לאכול בו. יתרה מכך, המורות לא מקבלות דברים בסיסיים בכל מקום עבודה - מחשב נייד לעבוד איתו, מתנות לחגים, ואפילו לא תקציב לקפה וחלב בחדר המורים. מדובר בדברים קטנים, אך שיוצרים בטווח הארוך תחושת חוסר הערכה, במיוחד עבור המורות שעברו הסבה ממקצועות אחרים, ומהוות יותר ממחצית מהמצטרפות החדשות למערכת בשנים האחרונות. אז מה נעשה כדי לפתור את זה?

i. **קודם כל - גיבוי מלמעלה:** במקום לקצץ למורות את הכנפיים - נייצר את האפשרות להמריא ולהביא תוצאות: יותר יחס אישי ומקום לערכים, יותר פיתוח מקצועי ופיתוח תוכניות לימוד, ועידוד צורות למידה אחרות ויצירתיות מקצועית. נעניק לצוותי ההוראה ולהנהלת בתי הספר יותר אחריות ואוטונומיה, פחות בירוקרטיה ו"טופסולוגיה", ונניצר להם מרחב בטוח מול ההורים ומול לחצים פוליטיים. באמצעות צעדים אלו, נייצר תחושה בקרב צוותי ההוראה שרואים אותם - ונתחיל להחזיר את האמון שלהם במערכת.

ii. **מסלולי קידום:** נבנה מסלולים שונים למורות מצטיינות שלא בהכרח מעוניינות להתקדם לתפקידי הנהלה. כך למשל, מורה ותיקה שתעמוד בתנאי סף מסוימים תוכל להפוך למובילה פדגוגית, ולשמש כמנטורית למורות חדשות - כדי לצמצם את "הלם הקליטה", ולחזק אצלן את תחושת המסוגלות כדי למנוע נשירה מוקדמת. בכל מקרה, נפעל לכך שבכל מסלול, לא יהיה יותר מצב שבו התקדמות או הרחבת הסמכויות יובילו ל"ענישה" במשכורת - כי זה גם מרתיע אנשים טובים מלהישאר ולהתקדם במערכת.

iii. **תנאי עבודה ראויים ומכבדים לכל מורה:** לא יהיה יותר מצב שבו למורה אין איפה לשבת ולעבוד כשהיא מגיעה לבית הספר, שהיא צריכה לממן ציוד בסיסי מכיסה - וגם את הקפה למשרד היא צריכה לקנות מכספה. נבנה תוכנית הדרגתית לחלוקת מחשבים ניידים וציוד טכנולוגי נלווה לכלל המורות והמורים, נעשה מיפוי מקיף של תנאי העבודה של המורות והמורים בכל בתי הספר, ונקצה משאבים כדי לשפר את תנאי העבודה בבתי הספר שבהם זה נדרש - כולל עיצוב מחדש של חדר המורים ליצירת מרחבי עבודה אישית וצוותית, מרחב לשיחות בלתי-פורמליות, מטבחון ומקום לאחסון ציוד אישי. בנוסף, נקצה לכל בית ספר "תקציב רווחה" עם כסף צבוע לטיפול במורים שכולים - כולל נוהל לתגובה מיידית, ימי היעדרות גמישים וליווי טיפולי.

iv. **הסדרת מקצועות תמיכת ההוראה:** תומכי הוראה הם כלל העובדים הפועלים לצד המורים והמורות בתוך הכיתה ובבית הספר: סייעות ותומכים כיתתיים ואישיים, משלבים, חונכים ובעלי תפקידים נוספים המסייעים לתלמידים להשתתף בלמידה, להתמודד עם קשיים, להשתלב חברתית ולשמור על שגרת לימודים מיטבית. כיום התפקיד אינו מוסדר באופן אחיד: תנאי הסף, ההכשרה, הסמכויות ותנאי ההעסקה משתנים בין רשויות ובעלויות. הסדרה מקצועית תבטיח שבכל כיתה יהיו אנשי צוות מיומנים, עם תפקידים ברורים ועבודה מתואמת עם המורה. כך יוכלו המורים להתמקד בהוראה, והתלמידים יקבלו מענה אישי, רציף ומקצועי יותר. צמצום העומס והתמיכה בצוותים יתרמו גם להפחתת השחיקה ולצמצום נשירת המורים מן המקצוע. לשם כך, נגדיר רשמית את מקצוע תומך ההוראה ואת מגוון התפקידים במסגרתו, ונקבע תנאי סף, סמכויות, תחומי אחריות, וחובת הדרכה וליווי מקצועי; נפתח מסלולי קידום והתמחות, נכיר בוותק ובניסיון מקצועי שנצברו במערכת, ונניצר מסלול הסבה מקוצר להוראה עבור תומכי הוראה שירצו בכך; נחתום על הסכמי שכר הוגנים, שיבטיחו שכר ותנאי עבודה ההולמים את האחריות והמעמד של תומכי ההוראה, וכן השוואת התנאים והחובות בין התומכים שמועסקים באמצעות הרשויות לבין אלו שמועסקים על ידי עמותות.

2. **הטובים להוראה ולהנהלה:** אין דרך קלה לומר את זה - אבל המחסור בעובדי הוראה הוביל להורדת הסטנדרטים בקרב מי שכן נכנס למערכת. כך למשל, בסקר המנהלים של ראמ"ה שנערך ביולי 2024, 70% מהמנהלים דיווחו כי לקושי בגיוס מורות ומורים טובים יש השפעה רבה על ניהול הצוות החינוכי. לפי סקר TALIS מאותה שנה, כמעט מחצית מהמורות בישראל עובדות בבתי ספר שבהם המנהלים מדווחים שמחסור במורים מוסמכים כבר פוגע באיכות ההוראה - פי שניים ממוצע ה-OECD. עוד אינדיקציה להורדת הרף היא הזינוק במספר עובדי ההוראה שעדיין נמצאים בתהליך הכשרה והועסקו במערכת החינוך באישור חריג - קפיצה של כמעט 80% בשנתיים! הבעיה היא שאיכות ההוראה מושפעת ישירות מאיכות המורות והמורים, ועובדי ההוראה הפחות איכותיים או בשלים פשוט לא שורדים במערכת - ומייצרים עוד מחסור.

○ **רף גבוה בכניסה, הוראה איכותית ומקצועית לאורך הדרך:** המדיניות של משרד החינוך תהיה פשוטה - רק הטובים ביותר ייכנסו ללמד את הילדים שלנו. בטווח הקצר קיים

סיכון שזה יגדיל את המחסור בכוח אדם, ולכן צריך לבצע את המהלך בזהירות ובהדרגתיות - אבל האיכות יותר חשובה מהכמות. יתרה מכך, אנחנו מאמינים כי בטווח הארוך זה יביא יותר אנשים למערכת בשל שדרוג יוקרת מקצוע ההוראה, וישאיר אותם לטווח ארוך בשל התאמה טובה יותר למקצוע, ותחושת מסוגלות גבוהה יותר. במקביל, נפעל למציאת פתרון למורים ולמורות שכבר נמצאים במערכת אך ללא הכשרה מתאימה - באמצעות תוכנית רב-שנתית להסמכה, התאמה מקצועית או יציאה מדורגת מן ההוראה למורות ומורים ללא תעודת הוראה או ללא הכשרה במקצוע אותו הם מלמדים.

○ **שכר התחלתי למורה של 12,000 שקלים:** לא ייתכן שמורה מתחילה בישראל מרוויחה פחות ממלצר. כיום, השכר ההתחלתי של מורה שאינה מחנכת עומד על כ-8,300 שקלים ברוטו למשרה מלאה, ועל כ-9,300 שקלים למורה מחנכת. אלא שבפועל, מורות רבות בתחילת דרכן אינן מועסקות במשרה מלאה. לפי דו"ח הממונה על השכר במשרד האוצר לשנת תשפ"ד, השכר הממוצע של עובד הוראה בשנתו הראשונה עמד על 7,421 שקלים ברוטו בלבד בחודש. זהו שכר שאינו הולם את האחריות, ההשכלה והחשיבות של מקצוע ההוראה. לכן נקבע רצפת שכר של 12,000 שקלים למשרה מלאה למורות ולמורים ב-5-6 השנים הראשונות לעבודתם במערכת, באמצעות מענק ייעודי - "מענק מורה צעירה". במקביל, נפעל להגדלת אחוז המשרה הממוצע למורות חדשות. כך נחזק את הכדאיות הכלכלית של הכניסה למקצוע, נסייע להשאיר מורות איכותיות במערכת ונבהיר שמדינת ישראל מתייחסת להוראה כמקצוע חיוני שראוי לתגמל בהתאם. לצד העלאת שכר, נספק ליווי הדוק יותר למורות מתחילות - באמצעות הקדשת שעות עבודה להדרכות שוטפות ול"למידת עמיתים".

○ **מחזקים את הנהגת בתי הספר - מעמד מיוחד למנהלות ולמנהלים:** מנהלות ומנהלי בתי הספר נושאים באחריות מקצועית, פדגוגית, ניהולית וקהילתית עצומה, אך מעמדם במערכת החינוך אינו משקף את גודל האחריות המוטלת עליהם. כיום מנהל בית ספר עדיין מוגדר למעשה כעובד הוראה המקבל גמול ניהול, במקום כפרופסיה ניהולית מובחנת ובכירה בפני עצמה. נשנה זאת ונענן מעמד מקצועי ייחודי למנהלות ולמנהלים, לצד שיפור משמעותי בשכרם וביוקרה הציבורית של המקצוע. במקביל, ניתן להם את הכלים הדרושים כדי לנהל באמת: יותר זמן ניהול, גמישות אמיתית בניהול משאבים, חיזוק צוותי ההנהלה והמנהלה, ושדרוג תנאי ההעסקה של הצוות האדמיניסטרטיבי בשיתוף הרשויות המקומיות. לצד זאת, כמו אצל המורים והמורות - נצטרך להעלות את רף הכניסה גם בתפקידי הנהלה, ולייצר ליווי הדוק למנהלים ומנהלות בתחילת דרכם. בנוסף, נקים במשרד החינוך ובמחוזות מוקדים שייטנו למנהלות ולמנהלים כתובת אחת, זמינה ומהירה, לכל קושי בירוקרטי, לוגיסטי או פדגוגי. בנוסף, נפעל להסדרת כיסוי ביטוחי מקצועי מתאים למנהלות ומנהלים, כך שלא יישארו חשופים באופן אישי לתביעות בגין החלטות שקיבלו במסגרת תפקידם וסמכותם. כך נחזק את מעמד מנהלי בתי הספר, ניתן להם גיבוי אמיתי, נמשוך לתפקיד אנשי ונשות חינוך מצוינים ונאפשר להם להתמקד במה שהם אמורים לעשות - להוביל פדגוגית, לבנות צוותים חזקים ולנהל בתי ספר מצוינים.

○ **חושבים מחוץ לקופסה - ומביאים כוח אדם איכותי במהירות:** ניישם הסדרי תמרוץ ותגמול מיוחדים ("חוזים אישיים") שכבר אושרו בהסכמי השכר עם ארגוני המורים - אך בפועל מומשו בהיקפים מאוד נמוכים. נבצע פניות יזומות למשתחררים מצה"ל ובוגרי השירות הלאומי-אזרחי בנקודת היציאה שלהם, נתגבר מסלולי הכשרה, ניצור מסלולי מעבר ותמריצים למורות מחליפות שיעמדו בתנאי סף ברורים, שיאפשרו להן להתקדם ממילוי מקום זמני למילוי מקום ממושך - ומשם למשרת הוראה קבועה, ונייצר הקלות מס משמעותיות ותמריצים כלכליים נוספים לבעלי תואר שני ודוקטורנטים ולגמלאי שירות קבע ממערכת הביטחון שיעברו הסבה לחינוך, בדגש על מקצועות שבהם המחסור במורים הוא האקוטי ביותר - כקריירה שנייה או בהיקף חלקי לצד עיסוקם העיקרי, ונחזיר מורות ומורים מצטיינים שפרשו מהמקצוע או יצאו לגמלאות. המורות והמורים החדשים שייקלטו למערכת בצורה זו יקבלו ליווי צמוד שיסייע להבטיח התאקלמות טובה ולהפחית את שיעורי הנשירה המוקדמת - כאשר המטרה לטווח הארוך היא לקלוט את המתאימים ביותר לתוך מערכת החינוך באופן מלא.

○ **מהייתק להוראה - גיוס כוח אדם איכותי לכיתות:** כדי שההייתק הישראלי ימשיך להוביל את הכלכלה, מערכת החינוך חייבת להבטיח שיש מי שמלמד את מקצועות העתיד. לכן נשאף להגדיל מדי שנה את מספר המוסבים מהייתק להוראה, תוך הרחבת מעטפת ההדרכה והחניכה שהם מקבלים בבתי הספר. זאת עד לצמצום משמעותי של המחסור במורות למקצועות ה-STEM, בדגש על הפריפריה הגיאוגרפית והחברתית. כדי להגיע ליעד - נצא למהלך לאומי להרחבת ההסבה בדגש על מדעים, טכנולוגיה, הנדסה ומתמטיקה. לשם כך, נקים מודל הכשרה ייעודי למוסבים, שבו ההכשרה להוראה תיעשה תוך כדי עבודה והתנסות אמיתית בבית הספר, נקבע מסלול מיוחד להכרה בעד 90% משנות הניסיון בתעשייה כוותק לצורך חישוב שכר בהוראת מקצועות STEM, נקים מסלול ייעודי לבוגרי ובוגרות מדעי המחשב והמדעים המדויקים, שיאפשר להם לרכוש תעודת הוראה, ללמוד לתואר שני ולהתנסות בהוראה כבר בתחילת הקריירה, ונבנה שותפות ארוכת טווח בין המדינה, מערכת החינוך ותעשיית ההייתק - כך שאנשי הייתק יוכלו ללמד חלק מהשבוע בבית הספר ולהמשיך לעבוד בהיקף מצומצם בתעשייה.

כדי לממש בצורה יעילה ונכונה את שני אפיקי הפעולה, אנחנו צריכים שמערכת החינוך תדע לנהל את כוח האדם במערכת - גם בראיית מאקרו וגם בראיית מיקרו. כיום, משרד החינוך בכלל לא יודע כמה מורות חסרות לו, באילו שכבות גיל, באילו זרמי חינוך, באילו אזורים בארץ ובאילו מקצועות. כשיש עיוורון בנתונים - ברור שאי אפשר אפילו להתחיל לפתור את הבעיה. בנוסף, אין מספיק אנשים במערכת שתפקידם למשוך עובדים טובים ולדאוג שהם יישארו. **גם את זה נצטרך לתקן:**

● **מדד לאומי למחסור בעובדי הוראה:** נבנה, בשיתוף הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מדד למחסור בעובדי הוראה, שימפה באופן שוטף את צורכי כוח האדם במערכת לפי שכבת גיל, זרם חינוכי, אזור גאוגרפי ומקצוע הוראה - ויכלול גם תחזית לשנים הבאות. המדד יאפשר למשרד החינוך לזהות בזמן אמת היכן נמצאים החוסרים החמורים ביותר ולספק מענקים ממוקדים, וכן לתכנן מראש את כוח האדם הדרוש למערכת. כך נעבור מניהול משברים ברגע האחרון לתכנון ארוך-טווח שיצמצם מראש מחסור בעובדי הוראה.

● **הכנסת ניהול משאבי אנוש למערכת:** נקים במחוזות המשרד/ברשויות המקומיות ובבתי הספר מערך HR חינוכי מקצועי, בדומה למודלים שכבר פועלים כיום ברשתות החינוך. המערך, שילווה על ידי אחראי HR במטה המשרד, יסייע למנהלים בשימור המורות והמורים, בשיפור תנאי העבודה ובמתן מענה לבעיות פרטניות לאורך הדרך וסיוע במיצוי זכויות. במקביל, הוא ישמש גורם מקצועי בתהליכי הגיוס והקליטה, ויסייע להבטיח שעובדי ההוראה שמצטרפים לבית הספר מתאימים לתפקיד ולצרכים של הצוות והתלמידים. כך נחזק את איכות הגיוס, נצמצם שחיקה ועזיבה, ונאפשר למנהלות ולמנהלים להתמקד בניהול הפדגוגי והחינוכי של בית הספר.

○ **סיוע במיצוי זכויות:** הסיוע יתמקד בתחומי השכר, תנאי העבודה והפנסיה, וכן הכרה בוותק למורות ומורים מוסבים. הסיוע יפעל במסגרת אמנת שירות מחייבת - שתכלול זמני מקסימום לאישור קבלת פנייה וכן קבלת תשובה, חובת מינוי מנהל תיק למקרים מורכבים, הסדרת מתן זכויות רטרואקטיבי, ובניית מסלול ערר שקוף. במקביל, נפעל למעבר למימוש זכויות אוטומטי ככל האפשר, בניית דשבורד שבו כל עובד ועובדת הוראה יוכל לראות את כלל הנתונים האישיים שלו במקום אחד, ויצירת מערך ליווי והדרכות למורות ומורים חדשים בדבר הזכויות שלהם - כדי שכלל עובדי ההוראה בישראל יקבלו את מה שמגיע להם.

החינוך הממלכתי חוזר להרים את הראש

גם הזרם הגדול בישראל יקבל את העצמאות והמשאבים לחנך למדע, ציונות, יהדות ודמוקרטיה - בדרכו.

כל הילדים במערכת החינוך צריכים להיות שווים. בתפיסת העולם שלנו, הפיצול ההיסטורי של מערכת החינוך לזרמים נפרדים היה טעות עמוקה: היינו רוצים לראות מערכת חינוך משותפת שמחברת בין ילדי ישראל ולא מפרידה ביניהם. אבל זו אינה המציאות שקיבלנו, ובמשך שנים ארוכות הפיצול הזה גם יצר עיוותים שהובילו לכך שחלק מהילדים מקבלים יותר - ואחרים פחות. כך למשל, נתוני משרד החינוך מצביעים על כך שהתקציב שמשקיעה המדינה בתלמיד תיכון בחינוך הממלכתי-דתי גבוה ב-28% מזה המושקע בתלמיד בחינוך הממלכתי, וב-40% מזה המושקע בתלמיד ערבי.

בתוך המציאות הזו, החינוך הממלכתי נשאר מאחור ונפל בין הכיסאות. לא עוד. כל עוד קיימים זרמי החינוך השונים, נפסיק להתייחס לחינוך הממלכתי כאל ברירת המחדל שאין צורך להשקיע בה. בתי הספר הממלכתיים יקבלו את התקציבים, הכלים והתשתיות שמאפשרים גם לזרמים אחרים לבנות לעצמם מערכת חינוך חזקה ובעלת זהות ברורה.

ממלכתיות אינה ניטרליות ערכית. בתי הספר הממלכתיים יחנכו בראש מורם לערכים דמוקרטיים, ציוניים ויהודיים ברוח חוק החינוך הממלכתי, ויעמיקו בלימודי יצירה, תרבות, מדע ומצוינות. יש לנו עגלה מלאה - והיא נשכחה והוזנחה במשך שנים. אין שום סיבה שילדי החינוך הממלכתי לא יכירו אותה, יהיו גאים בה ויתחנכו לאורה. נעשה עבור תלמידי החינוך הממלכתי את מה שהיה צריך לעשות עבורם מזמן: נעניק להם זהות חינוכית ברורה, תוכן עשיר ומשאבים ראויים.

"ביחד" תדאג לתנאי לימוד ראויים במוסדות הממלכתיים:

- **ביטול האפליה התקציבית בין זרמי החינוך:** נבנה תוכנית רב-שנתית ליישור קו ויצירת שוויון אמיתי בתקציבים, בתנאים ובשעות כמו בחינוך הממלכתי-דתי. התוכנית תכלול תוספת תקציבית למוסדות בזרם החינוך הממלכתי (תקציבי החינוך הממלכתי-חרדי והממלכתי-ערבי יטופלו במסגרת תוכניות נפרדות).
- **חומת מגן ערכית לחינוך הממלכתי:** נחזק את הזהות, העצמאות והבסיס הערכי של החינוך הממלכתי באמצעות גוף ייעודי שיוקדש למטרה הזו, ונבטיח שהוא לא יהיה נתון לשינויים פוליטיים ולגחמות מתחלפות. נגבש עבורו תפיסה חינוכית ארוכת-טווח, בהובלת אנשי ונשות מקצוע ורוח, שתעניק לבתי הספר גב, כלים ושפה משותפת. החינוך הממלכתי יחנך בביטחון ובגאווה לערכי הדמוקרטיה, הציונות והיהדות, לצד מדע, חשיבה ביקורתית ויצירה - ויקבל את ההגנה והעצמאות הדרושות כדי לשמור על הערכים האלה.
- **חינוך לערכי מדינה יהודית ודמוקרטית:** השינוי יורגש מיידית. נתקצב ונעצים את ארגוני החברה האזרחית, במסגרות הפורמליות והבלתי-פורמליות, שעוסקים בהנחלת מחויבות למגילת העצמאות, לשלטון החוק, לזכויות אדם, לערבות הדדית ולזהותה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. בנוסף, נעבוד בשיתוף פעולה עם ועדות המקצוע והמזכירות הפדגוגית כדי לחזק את הערכים האלו בתוך מקצוע האזרחות ומקצועות נוספים.
- **מרחיבים את שערי שנות השירות והמכינות לבוגרי ובוגרות החינוך הממלכתי:** שנת שירות ומכינה קדם-צבאית אינן שנה מחוץ למסלול, אלא מסגרות חינוכיות שמפתחות מנהיגות, אחריות, עצמאות ויכולת לפעול יחד - ומכינות צעירים וצעירות לשירות משמעותי ולחיים של אזרחות פעילה. על כן, נפעל, בשיתוף עם צה"ל, להגדלה משמעותית של מספר התקנים המאושרים לבוגרי ובוגרות החינוך הממלכתי המבקשים להשתלב בשנת שירות או במכינה קדם-צבאית לפני גיוסם.
- **היהדות היא של כולנו - מחזקים ומגוונים את לימודי היהדות והמורשת:** הפער בין זרמי החינוך מתבטא גם במספר השעות, במעמד המקצוע ובמשאבים המוקדשים ללימודי יהדות, מורשת, זהות ותרבות ישראלית. בחינוך הממלכתי, לצד המחסור במשאבים, נשחק לאורך השנים גם המקום שניתן להיבטים הזהותיים והערכיים של לימודים אלה. כאשר המדינה מסירה את ידיה מאחריות, אחרים ממלאים את החלל. במשך עשורים הרחיבו עמותות את פעילותן בתוך בתי הספר הממלכתיים, ולעיתים העבירו תכנים שהציגו את היהדות בעיקר דרך תפיסה דתית מסוימת. אנחנו נשנה את המצב

הזה. היהדות היא של כל עם ישראל - והיא חייבת להיות גם חלק טבעי ועמוק בחינוך הממלכתי. לשם כך:

- o **נשווה את המשאבים וניצור רצף חינוכי אמיתי:** נעמיד לבתי הספר הממלכתיים תוספת משאבים ללימודי יהדות, מורשת, זהות ותרבות ישראלית, ונגדיר רצף חינוכי מכיתה א' ועד י"ב, כדי להגיע ליישור קו מול החינוך הממלכתי-דתי.
- o **נייצר פלורליזם בחינוך ליהדות:** המדינה תקבע ליבה משותפת של ידע, ערכים ומיומנויות, שתבטיח לכל תלמידה ותלמיד היכרות עם התנ"ך, ארון הספרים היהודי, תולדות העם היהודי, התרבות הישראלית והיצירה היהודית לגווניה, אך בתוך המסגרת הזו יוכלו הקהילות השונות ובתי הספר לבחור תכנים, דגשים ודרכי הוראה המתאימים לאופיים. לשם כך, נפעל להרחבת הייצוג בגפ"ן של ספקים העוסקים ביהדות, במורשת ובזהות הישראלית ממגוון מסורות, זרמים וגישות, וניצור תמריצים לבתי ספר ולרשויות מקומיות להזמין את שירותיהם.
- o **נחזיר את האחריות לצוותי החינוך:** נצבע בגפ"ן הבית-ספרי והרשותי תקציבים להכשרת מורות ומורים ללימודי יהדות מכילים ופלורליסטיים וללימודי יהדות כתרבות. ההכשרות יכללו כלים להוראת טקסטים יהודיים, תרבות ישראלית, מחלוקות בתוך המסורת היהודית וחיבור בין זהות, ערכים ואזרחות.
- o **ניתן לבתי הספר חופש לעצב את חיי הקהילה:** עיצוב האירועים שבהם ניתן ביטוי לזהות היהודית - טקסים, טיולים וימים מיוחדים בלוח השנה העברי - יהיה נתון לשיקול דעתם של מנהלות ומנהלי בתי הספר, בהתאם לאופי הקהילה ולתפיסה החינוכית של המוסד. שיקול הדעת יופעל בתוך מסגרת ממלכתית ברורה, שתשמור על ימי הציון המחייבים.

החזרת הגבולות, המוגנות והריפוי למערכת החינוך

מערכת החינוך הישראלית לא יכולה להצליח ולשגשג ללא גבולות ברורים ואכיפת משמעת. אבל הרבה לפני השגשוג, יש תנאי יסוד שחייב להתקיים בכל כיתה: סביבה בטוחה, שבה כל ילד וילדה מרגישים מוגנים ושייכים.

אחרי שנות הקורונה והמלחמה, ילדים וילדות רבים בישראל מתמודדים עם מצוקה רגשית ונפשית מתמשכת. השהייה הממושכת בבתים בתקופה זו הביאה למחסור ניכר במיומנויות חברתיות: כישורי יצירת קשרים ושימורם, פתרון קונפליקטים ואפילו שיח חולין. כתוצאה מכך, אנו רואים עלייה בשימוש באלימות כאמצעי לפתרון בעיות.

לפי המועצה לשלום הילד, בשנה השנייה למלחמת "חרבות ברזל" נרשמה עלייה של כ-31% במספר הנערים והנערות שאובחנו על-ידי קופות החולים כסובלים מחרדה, וכן עלייה של כ-14% במספר הנערים והנערות שאובחנו כסובלים מדיכאון, לעומת שיעורם בשנה שקדמה לה.

יתרה מכך, ההורים, שהם הסביבה המיידית ורבת ההשפעה ביותר על התלמידים, נותרו פצועים וחבולים אחרי שנים ארוכות של לחץ וחרדה. שינוי דרמטי בתפקידי ילדים ומתבגרים בבית, תפקוד ירוד של מקורות התמיכה המידיים, ובמקרים לא מעטים, קריסת הסביבה הביתית והתפרקות התא המשפחתי, משפיעים באופן דרסטי על המשאבים הזמינים ללמידה והתפתחות תקינה.

אי אפשר לצפות מתלמידים ללמוד, להתפתח ולבנות קשרים בריאים בלי לתת מענה אמיתי לכאב, לחרדה ולטראומה שהם נושאים איתם. ריפוי המצוקה הזו הוא לא רק חובה מוסרית כלפי הילדים; הוא גם תנאי הכרחי למיגור האלימות. מצוקה שאינה מזוהה ואינה מטופלת עלולה להתפרץ בהתנהגות פוגענית, בניתוק, בחרמות ובנשירה. המצוקה אינה תירוץ לאלימות, אבל היא בהחלט חלק מהשורש שחייבים לטפל בו.

במקביל, חשוב להבין שאלימות אינה מתבטאת רק במכות ובקללות. היא כוללת גם לעג, השפלה, הפצת שמועות, הדרה וחרם, בכיתה, מחוץ לכיתה וברשת. בריונות וחרם אינם "אירוע משמעותי" נקודתי, אלא תופעה חברתית-מערכתית שמחייבת שינוי באקלים הכיתה ואף בית הספר כולו. על כן, במקרים כאלו, לא די לטפל רק בילד הפוגע או בילד שנפגע: על בית הספר לעצור את הפגיעה, להגן על הנפגע, לדרוש אחריות מהפוגעים ולפעול גם מול הכיתה והמעגל החברתי שמאפשר לפגיעה להימשך. האחריות הזו אינה מסתיימת בשער בית הספר, משום שבריונות בקבוצת הוואטסאפ או ברשת משפיעה ישירות על חייו של הילד בכיתה.

האלימות במערכת החינוך לא נוצרה בוואקום: תרבות מבוגרים אלימה מייצרת תרבות צעירים אלימה. כדי לטפל באלימות בקרב ילדים ובני ובנות נוער, צריך להכיר בבעיית האלימות בחברה הישראלית ולוודא שהיא מקבלת מענה הוליסטי בכל הגילים, במסגרת תוכנית ממשלתית רחבה. בתי הספר צריכים להפסיק לשקף את האלימות בחברה - ולהתחיל לתקן אותה.

צעירים זקוקים לגבולות ברורים, ובהיעדרם ההתנהגויות הופכות מסוכנות יותר ויותר - לצעירים עצמם ולסביבתם. לכן ניישם מדיניות של אפס סובלנות לאלימות פיזית, מילולית ומינית, וכן לבריונות וחרמות במרחב הפיזי והדיגיטלי. ניתן גיבוי מלא להחלטות ענישה ולכללי משמעת שייקבעו או יאושרו בידי הנהלת בית הספר. המערכת תעשה כל מאמץ חינוכי, טיפולי ויצירתי כדי לא להרחיק תלמידים לצמיתות. אבל השורה החינוכית התחתונה תישאר ברורה: זכותם של כלל התלמידים ללמוד בסביבה מוגנת, בטוחה ומכבדת גוברת על זכותו של תלמיד פוגע להישאר בכיתתו בלי שינוי, אחריות וטיפול.

ביד אחת נכפיל את תקציבי הטיפול הרגשי, נחזק את מערך היועצות והפסיכולוגים, ונרחיב את המענה הפרטני לתלמידים במצוקה - כדי למנוע נשירה, אלימות והידרדרות, ולאתר בזמן גם בדידות, הדרה וחרם. ביד השנייה - נחזק את הגבולות, את הסמכות ואת יכולות האכיפה במוסדות החינוך.

- **קרבן חירום לכל בית ספר - למענה רגשי ולימודי מיידי:** לכל בית ספר יינתן תקציב חירום ייעודי למימוש דרך מערכת הגפ"ן, לטובת סיוע מיידי לתלמידים ולצוותים החינוכיים שנמצאים במצוקה רגשית או לימודית על רקע שנות המלחמה והקורונה, וכן להקניה מחדש של כישורים חברתיים, וכלים לפתרון קונפליקטים וניהול כעסים.
- **הכשרה בחינוך מוכוון טראומה:** חשוב להכשיר את כלל צוותי ההוראה והחינוך לעבודה מוכוונת טראומה - מהגיל הרך ועד התיכון. מורה שמבין את השפעתה של טראומה יודע לזהות שינויי התנהגות, להגיב ברגישות, להציב גבולות באופן מיטיב וליצור בכיתה תחושת ביטחון, שייכות ויציבות. הכשרה כזו אינה מחליפה אנשי מקצוע בתחום בריאות הנפש, אך היא מעניקה לצוותים את הכלים הראשוניים למנוע הידרדרות, להפנות לסיוע בעת הצורך, ולוודא שבית הספר אינו רק מקום ללמידה - אלא גם מרחב שמסייע לילדים להחלים, להתחזק ולחזור להאמין בעצמם.
- **חיזוק מערך התמיכה הרגשית בבתי הספר:** כיום, הפער בין הצורך לבין המענה בפועל גדול. בעוד שהמלצת שפ"י היא פסיכולוג חינוכי אחד לכל 500 ילדים בגן ובכיתה א', לכל 1,000 ילדים בכיתות ב'-י"ב ולכל 300 ילדים בחינוך המיוחד - כרבע מהתקנים לפסיכולוגים חינוכיים המוקצים למוסדות חינוך אינם מאוישים בפועל. יתרה מכך, גם המלצות התקינה לא התעדכנו יותר מ-20 שנה, וגם במצב של איוש מלא הן לא היו מאפשרות לפסיכולוגים לממש את ייעודם הטיפולי. המשמעות בפועל היא שבית ספר ממוצע מקבל לעיתים רק שעות ספורות של פסיכולוג בשבוע. גם בתחום היעוץ החינוכי קיים פער משמעותי: בחינוך היסודי ובחטיבות הביניים אין כיום חובה להקצות שעות ייעוץ, ובמקרים רבים היועצות מועסקות באופן חלקי על תקן של עובדות הוראה. גם בחינוך העל-יסודי, שבו קיימת תקינה מחייבת, היא עומדת על 1.7 שעות ייעוץ שבועיות בלבד לכיתה. נפעל לאיוש מלא, ולאחר מכן להרחבת תקני היועצות והפסיכולוגים החינוכיים, להסדרת תקינה מחייבת בכל שלבי החינוך, כולל בחינוך לגיל הרך, לשיפור תנאי ההעסקה ולצמצום הפערים בין המרכז לפריפריה ובין החברה היהודית לערבית. במקביל, נקים בבתי הספר צוותי רווחה רב-מקצועיים קבועים, שיכללו גם מטפלים בהבעה ויצירה ובתחומים טיפוליים נוספים - במקום להסתמך על תוכניות זמניות ותקציבים נקודתיים. נחזק גם את המענה הקבוצתי והכיתתי: נעניק למחנכות הכשרה וכלים להתמודדות עם הדינמיקה החברתית והרגשית בכיתה, ונאפשר להן להוביל באופן מובנה תהליכים לחיזוק האקלים הכיתתי, למניעת חרמות ואלימות ולזיהוי מוקדם של מצוקה. בכל בית ספר יפעל צוות מקצועי שילווה את המענים הללו, כך שהאחריות לרווחת התלמידים תלווה גם בכוח האדם ובכלים הנדרשים כדי לממש אותה.
- **הרחבת מוסדות "ההזדמנות השנייה":** נרחיב את המסגרות לנוער בסיכון, ונגדיל משמעותית את בנק השעות לטיפול רגשי ואת התוכניות למניעת נשירה-חוזרת. נדאג שיהיו מספיק משאבים לטיפול הולם במוקדי הקושי ומקרי הקיצון.

- **מחברים בין החינוך הפורמלי לבלתי-פורמלי - ורואים את הילד כמכלול:** אף שהחינוך הפורמלי והחינוך הבלתי-פורמלי נמצאים שניהם תחת אחריות משרד החינוך, בפועל הם פועלים במידה רבה כמערכות נפרדות, כמעט ללא רצף חינוכי או שיתוף מידע. ההפרדה הזו מקשה על המערכת

לראות את הילד כמכלול ולזהות בזמן התרחקות ממסגרות חיוביות, בדידות, נשירה או התנהגויות סיכון. לנוכח הירידה בהשתתפות במסגרות בלתי-פורמליות והעלייה בתופעות של אלימות, ונדלזים ועישון, נאמץ עקרונות מהמודל האיסלנדי: במקום להסתפק בהסברה ובהטפה על הסכנות, נשקיע ביצירת חלופות חיוביות ונגישות. כל ילד וילדה יקבלו שובר מסובסד להשתתפות בחוג, בתנועת נוער או במסגרת בלתי-פורמלית אחרת. הזכאות לשובר תותנה בהסכמת ההורים לשיתוף מידע רלוונטי בין המסגרת הבלתי-פורמלית לבית הספר, ובמחויבות המסגרת להעביר את המידע הנדרש לצוות החינוכי. כך נחבר בין כל המסגרות שמלוות את הילד, נוכל לזהות קשיים מוקדם ולבנות עבורו מעטפת רציפה גם בתוך בית הספר וגם אחר הצהריים.

- **מוגנות תלמידים מפני פגיעה:** נפעל להבטיח כי כל תלמיד ותלמידה יהיו מוגנים מפני אלימות ופגיעה מצד עובדי הוראה. פגיעה של איש צוות בתלמיד חמורה במיוחד נוכח יחסי הכוח והאחריות המוטלת על הצוות החינוכי לשלומם ולמוגנותם של התלמידים. נבטיח כי במקרים של חשד לפגיעה בתלמיד יופעלו באופן אפקטיבי הכלים העומדים לרשות מערכת החינוך, לרבות הליכי בירור ונקיטת צעדים משמעותיים, ובמקרים המתאימים גם השעיה או פיטורים, וזאת ללא תלות בקיומו או בתוצאותיו של הליך פלילי.

- **הרחבת מדדי ההצלחה של מערכת החינוך לבחינת מוגנות, שייכות ושלומות:** נרחיב את מערך המדידה של ראמ"ה, כך שלצד הישגים לימודיים ייבחנו באופן רציף ושקוף גם אלימות ומוגנות, נוכחות והתמדה, תחושת שייכות ונראות של תלמידים, הקשר האישי עם המחנך, וכן העומס, השחיקה והשלומות של צוותי החינוך. הנתונים יעובדו ויפורסמו בפילוח לפי רקע חברתי-כלכלי, שלב חינוך וזרם - וישמשו לשיפור המערכת.

- **הקפדה על טיפול בבעיות משמעת - הרבה לפני שהן הופכות לאלימות:** התלמידים יידרשו להקפיד על ניקיון וסדר של הכיתה, ונעודד מוסדות חינוך להגביר את ההקפדה על כללי משמעת - ככלי למניעת הידרדרות מאוחרת יותר להתנהגויות שיהוו סכנה עצמית ו/או סכנה לאחרים.

- **גיבוי מלא לסמכות המנהלת והמורה:** נעניק גיבוי ציבורי ומשפטי להחלטות משמעת וענישה של צוותי החינוך אל מול לחצים חיצוניים. כל עוד ההחלטה מצויה במתחם הסמכות והסבירות, אף מורה או מנהלת לא צריכה לפחד מהצבת גבולות או מהובלה של טיפול משמעת-חינוכי.

- **מתן כוח אמיתי למנהלים להגן על קהילת בית הספר ויצירת מסלול ייעודי לטיפול בתלמידים שמפעילים אלימות קיצונית:** נעדכן את חוזרי המנכ"ל כך שיאפשרו הארכה משמעותית של משך ההרחקה וההשעיה במקרי אלימות חמורים, תוך מתן סמכות לבית הספר להגיב גם לאירועי אלימות, הטרדה וחרמות המתרחשים מחוץ לכתליו, כאשר הם משליכים על קהילת בית הספר. כיום יכולת הפעולה של המנהלים מוגבלת ותלויה במידה רבה באישורי הפיקוח או הנהלת המחוז. גם האפשרות להעביר תלמיד שמפעיל אלימות קיצונית למסגרת אחרת כמעט שאינה מיושמת בפועל, בשל הצורך באישורי הרשות המקומית ומשרד החינוך, ומחסור במסגרות מתאימות. אנחנו נשנה את המצב הזה ונאפשר, במקרי קיצון ובהליך מוסדר ומפוקח, להרחיק תלמיד לתקופה של עד שלושה חודשים. בתקופה זו התלמיד לא יישאר ללא מסגרת: יוקצה לו ליווי מקצועי של מנתחי התנהגות וגורמי ליווי פדגוגיים, שיבנו עבורו תוכנית התערבות ויבטיחו המשך למידה סדירה מהבית, כדי שלא יצבור פערים שיקשו על חזרתו. במקביל יינתן מענה לצוות ולתלמידי בית הספר שנפגעו מאירוע האלימות.

- **מסגרות חירום חינוכיות למקרי אלימות קיצוניים:** אם בתום תקופת ההתערבות, לא ניתן יהיה להחזיר את התלמיד האלים בבטחה לבית הספר, תתאפשר העברתו למסגרת מותאמת. לשם כך נקים ונרחיב מסגרות ייעודיות לתלמידים עם דפוסי אלימות קיצוניים, לרבות מסגרות חינוכיות "חירומיות" עבור ילדים שאין להם אבחון חד-משמעי, עם סמל מוסד ייעודי, צוות שהוכשר לעיצוב התנהגות ומעטפת טיפולית ופדגוגית מתאימה.

- **אחריות על פגיעות בצוותי הוראה:** תלמיד או הורה שבמכוון יפגע פיזית באיש צוות - יורחק מהמוסד לצמיתות.

- **הגדרת גבולות מול מעורבות הורים:** יחודדו נהלים ברורים המפרידים בין עדכון או שיתוף הורים - לבין התערבות בקבלת ההחלטות. ההורים יעודכנו בשקיפות מלאה ובתי הספר יטפחו מעורבות הורית חיובית, אך הסמכות המקצועית לקביעת עונשים והקפדה על ביצועם - תישאר בלעדית בידי בית הספר.

- **"כספת לכל כיתה" - הרחבת האיסור על שימוש בסלולרי בזמן הלימודים:** תלמידי כיתות א'-י"א שברשותם מכשיר סלולרי אותו הם מביאים לביה"ס - יידרשו להפקיד אותו לאורך כל שעות היום - למעט שימוש חינוכי מאושר או צורך נגישותי. נחזיר את השפיות לשיעורים, נחזק את הכישורים החברתיים והאינטראקציות הבין-אישיות של התלמידים, ונצמצם פגיעה ברשת בשעות הלימודים (אם הפגיעה נמשכת אחר הצהריים - חובת ההתערבות של בית הספר עדיין קיימת).

- **מלחמה בבריונות ובחרמות:**

- **נכשיר בצורה שיטתית את צוותי החינוך לזיהוי ולטיפול מקצועי בבריונות ובחרם:** נחייב הכשרה תקופתית ואחידה לכלל המורות, המחנכות, היועצות והמנהלות, שתעניק כלים לעבודה עם הכיתה כקבוצה ולזיהוי ביטויים של אלימות גלויה וסמויה - ובהם הדרה, הפצת שמועות, לעג, בידוד חברתי ובריונות ברשת - להתערבות מוקדמת ולעבודה עם הנפגעים, הפוגעים, המצטרפים והעומדים מן הצד. הכשרות אלו יש לשלב עוד בשלב לימודי ההוראה. במקביל, נפתח מסלול מוכר להתמקצעות בתחום, הכולל השתלמויות עומק שיוכרו לגמול השתלמות, קהילות מקצועיות וליווי קבוע גם לאחר ההכשרה. בוגרות ובוגרי המסלול יובילו את יתר הצוות הבית-ספרי ויבנו בכל בית ספר יכולת מקצועית קבועה, במקום להסתמך רק על מומחים חיצוניים לאחר פרוץ משבר.

- **ניצור אפשרות להדרכה עיתית להורים בנושא אלימות, בריונות וחרם:** ההדרכות, שיתקיימו ברמת בית הספר או הרשות המקומית, יעסקו בזיהוי סימני מצוקה, בשיחה פתוחה על החיים החברתיים בכיתה, מחוץ לכיתה וברשת, ובתגובה נכונה לדיווח של ילד. ההורים יקבלו כלים להימנע מהאשמה, מכעס או מכל תגובה אוטומטית אחרת שעלולה לגרום לילדים להסתיר את הפגיעה ולהישאר עמה לבדם.

- **נחייב רצף שנתי של שיעורים לשיפור האקלים הכיתתי ולמניעת בריונות וחרם, החל מבית הספר היסודי:** במסגרת כישורי חיים ושעות החינוך ייקבעו תכני מינימום מחייבים בנושאי אמפתיה, קבלת האחר, שייכות, זכויות ילדים, זיהוי פגיעה, פנייה לעזרה, אחריות העומדים מן הצד, התמודדות עם גזענות ודעות קדומות, והתנהלות בקבוצות מקוונות. המחנכות ייקחו אחריות על האקלים הכיתתי, התלמידים יהיו שותפים בגיבוש הנורמות הכיתתיות ובהפיכת האכפתיות וההתנגדות לפגיעה לנורמה חברתית.

- **נבטיח ליווי רציף ואחריות מערכתית בכל מקרה של חרם או בריונות מתמשכים:** האחריות לטיפול לא תוטל על המחנכת לבדה. ההנהלה, היעוץ והצוות החינוכי יישאו בה במשותף, ולכל תלמיד שנפגע ימונה איש צוות קבוע שישמש כתובת אמינה וילווה אותו מתחילת הטיפול ועד לסיומו. במקביל, נרחיב ונחדד את הנחיות משרד החינוך באמצעות פרוטוקול משלים ומחייב, שיקבע לוחות זמנים להתערבות, מועדי מעקב ותוכנית פעולה משותפת עם המשפחה ובמידת הצורך עם גורמי טיפול וקהילה. הטיפול לא יסתיים עם הפסקת הפגיעה הגלויה בלבד, אלא רק לאחר שנוודא כי התלמיד הנפגע חזר להשתלב במסגרת חברתית בטוחה וששוקמה תחושת השייכות והמוגנות שלו, וכי התלמיד או התלמידים הפוגעים למדו מהמקרה ושינו את דרכם.

- **נקצה תקציב ייעודי וקבוע למניעה ולטיפול בבריונות ובחרם:** ניצור בגפ"ן סל תקציבי צבוע שיאפשר לכל בית ספר להכשיר צוותים, להפעיל תוכניות לשינוי הנורמות הכיתתיות, לעבוד עם הורים, לחזק את תחושת השייכות ולהעניק מענה לתלמידים המתמודדים עם הסתגרות, חרדה חברתית ובדידות בעקבות פגיעה חברתית. במקביל, נקים מסלול תמיכה רב-שנתי לארגוני חברה אזרחית ולמוקדי סיוע מקצועיים, המעניקים ליווי לילדים ולמשפחות, מסייעים בהסרת תכנים, מדריכים הורים ומפעילים מענים קהילתיים גם מחוץ לשעות הלימודים. כך נבטיח רצף טיפולי ומקצועי בתוך בית הספר ומחוצה לו.

○ **נקבע מנגנון קבוע לעדכון הנחיות משרד החינוך בנושא בריונות ברשת:** ההנחיות ייבחנו ויעודכנו באופן תקופתי בהתאם להתפתחויות טכנולוגיות, לפלטפורמות חדשות ולדפוסי פגיעה משתנים.

○ **בשיתוף המשרד לביטחון לאומי ומשרד המשפטים, נרחיב ונחזק את המענה הטיפולי והאכיפתי במוקד 105:** נפעל להגדלת מספר אנשי המקצוע מתחומי החינוך, הרווחה ובריאות הנפש, ונקבע זמני מענה וסטנדרטים מחייבים לטיפול בפניות. לצד המענה הטלפוני, המקוון ובווטסאפ, נבחן הקמת ערוץ צ'אט דיסקרטי ונגיש המותאם במיוחד לילדים ולבני נוער. כמו כן, נקדם בחקיקה את הרחבת המענים האכיפתיים של המוקד - כמו יצירת מסלול מהיר להסרת תכנים פליליים ומסוכנים מהרשתות החברתיות.

החינוך המיוחד - בונים מערכת שמכילה באמת

כל ילד וילדה יקבלו את התמיכה שהם צריכים, במסגרת שבה הם יכולים לפרוח - בלי שהמשפחה תצטרך לבחור בין שילוב ללא תמיכה לבין מסגרת נפרדת עם כל השירותים.

הזכאות לחינוך מצוין, לתחושת שייכות ולמענה שמכיר ביכולות ובצרכים תקפה גם לתלמידי החינוך המיוחד. בשנים האחרונות גדל מאוד מספר התלמידים המקבלים שירותי חינוך מיוחדים. שיעור הזכאים עמד על 6.2% בתשס"ז (2006/07), ומאותה נקודה החל לטפס בעקביות. היום, בתשפ"ז, שיעור תלמידי החינוך המיוחד עומד על 16% - יותר מפי שלושה מהמוצע האחרון שפרסם ה-OECD שעמד על כ-5%. כתוצאה מכך, תקציב החינוך המיוחד יוצא משליטה - הוא גדל ביותר מ-75% בתוך חמש שנים, וכיום הוא עומד על יותר מרבע מתקציב משרד החינוך כולו.

חלק מהגידול נובע מנסיבות טובות, כמו מודעות יותר גבוהה ופחות סטיגמות בנוגע לקשיים שאיתם מתמודדים ילדים רבים. עם זאת, המערכת לא התאימה את עצמה לקצב השינוי. היא עדיין מקצה משאבים לפי רמת התפקוד שנקבעת בוועדת זכאות ואפיון, ועל פי סוג המסגרת בה בוחרים הורי התלמיד, במקום לפי הצורך החינוכי של הילד, ומשאירה את המשפחות והמורות להתמודד עם צוותים שאינם מוכשרים למשימת השילוב וחסרי ליווי מקצועי, מחסור בסייעות ומטפלים, והיעדר תשתיות מתאימות במוסדות החינוכיים.

תיקון 11 לחוק החינוך המיוחד (רפורמת השילוב וההכללה) ביקש להעניק להורים את אפשרות הבחירה בין סוגי המסגרות - שילוב בכיתה רגילה, כיתת חינוך מיוחד בבית ספר רגיל או בית ספר/גן נפרד לחינוך מיוחד. בפועל, הבחירה הזו אינה תמיד אמיתית. תלמידים הלומדים בכיתות כלליות מקבלים לעיתים מעטפת מצומצמת מזו שניתנת במסגרות נפרדות, אף שהצרכים שלהם דומים; מטפלים מופנים קודם למסגרות הנפרדות; ובבתי הספר הכלליים חסרים ידע, כוח אדם ומרחבים מתאימים. בפועל, שיעור השילוב במערכת החינוך הכללית לא עלה - ועומד על כ-60% - שיעור נמוך מזה הקיים ברוב מדינות המערב.

ההורים אינם הבעיה. הם מבקשים את הטוב ביותר לילדיהם, ובצדק. לכן הורים עלולים לבחור במסגרת נפרדת לא מפני שהיא בהכרח מתאימה יותר לילדם, אלא מפני ששם מובטחים יותר שירותים. כך נפגעים גם התלמידים וגם האמון של ההורים במערכת.

"ביחד" תבנה מערכת שמחזקת את החינוך הכללי כדי שיוכל להכיל מגוון רחב של תלמידים, ובמקביל שומרת ומפתחת מסגרות חינוך מיוחד איכותיות עבור מי שזקוקים להן. נתחיל באבחון ובהתערבות מוקדמים, נשקיע הרבה יותר בגיל הרך, נייצר הכשרה מותאמת לצוותים החינוכיים, נחזק את המענים הטיפוליים, נסדיר את עבודת תומכות ההוראה ונדאג לפיתוח המקצועי שלהן, נדאג למערך תמיכה מקצועי בכל מסגרת חינוכית בהובלת רכזות הכלה, וניצור רצף חינוכי, טיפולי וחברתי לאורך כל היום. רק לאחר שנבנה את היכולת הזו ונחזיר את האמון, נוכל להפוך את שילוב תלמידי החינוך המיוחד במסגרות החינוך הכללי באזור מגוריהם לברירת המחדל - בלי לכפות את השילוב.

● **מחברים בין משרד הבריאות למשרד החינוך - ומאתרים מוקדם:** נבנה ממשק קבוע בין טיפת חלב, מערך התפתחות הילד, הרשויות המקומיות ומערכת החינוך, כדי לאתר מוקדם קשיים התפתחותיים ולחבר במהירות את הילד ואת משפחתו לאבחון, להדרכה ולשירות חינוכי. המידע האישי יועבר רק בהסכמת ההורים ובהתאם לכללי פרטיות, ואילו מידע מצרפי ישמש את המדינה לתכנון מספר הגנים והכיתות, כוח האדם והתקציב הנדרשים לחינוך המיוחד. המטרה אינה להדביק תווית, אלא לאפשר התערבות בזמן ולמנוע מצב שבו ילד מגיע למערכת רק לאחר שהפערים כבר התרחבו.

● **השקעה איכותית בגיל הרך:** נפנה משאבים משמעותיים לשנים שבהן להתערבות יש את ההשפעה הגדולה ביותר: חיזוק השפה והתקשורת, הוויסות והכישורים החברתיים, לצד עבודה עם ההורים והצוותים. השקעה מוקדמת, אינטנסיבית ומותאמת יכולה לצמצם בהמשך את הצורך במענים יקרים ואינטנסיביים יותר (לפירוט ראו הפרק "הגיל הרך": המדינה תפסיק להתעלם מזה שתינוקות לא נולדים בגיל 3").

● **בונים אמון - ורק אז הופכים את החינוך הכללי לברירת המחדל:** נפעל בהדרגה לכך שהחינוך הכללי, בבית הספר הקרוב לבית, יהיה ברירת המחדל עבור רוב התלמידים, באמצעות הבטחת המשאבים, ההכשרה, השירותים, הנגישות והמרחבים הדרושים. לצד זאת נשמור ונפתח כיתות ובתי ספר לחינוך מיוחד עבור ילדים הזקוקים למסגרת נפרדת, מומחיות ייחודית או תמיכה אינטנסיבית. המטרה היא לא לכפות שילוב או הפרדה - אלא לייצר אפשרות בחירה אמיתית שמבוססת על טובת הילד. נעריך מדי שנה את איכות המענים, את תחושת המסוגלות של צוותי ההוראה, את שביעות רצון המשפחות, את רציפות הטיפול, את היקף המעברים בין מסגרות ואת הפערים בין אוכלוסיות, ונעדכן את המדיניות בהתאם.

● **מתקצבים לפי צורך תפקודי-חינוכי - לא לפי אבחון או מסגרת:** נשלים את המעבר למודל שקובע את היקף התמיכות לתלמיד - שעות הוראה, סיוע, טיפול, הדרכה, אמצעי עזר והתאמות - בראש ובראשונה לפי תפקודו וצרכיו החינוכיים, ולא לפי אבחנתו או המסגרת שבה הוא לומד. האבחנה תמשיך לשמש לצורך זיהוי הצורך וקביעת סוגי השירותים הנדרשים, אך לא תקבע לבדה את היקף המשאבים. תלמידים עם צרכים דומים יקבלו שירותים דומים, ללא הסתמכות על חלוקות מינהליות קשיחות, לרבות ההבחנה בין מוגבלויות בשכיחות גבוהה לנמוכה, שלא משקפות את התפקוד ואת הצורך. המטרה היא לאפשר לוועדות הזכאות והאפיון שיקול דעת מקצועי אמיתי, שיימסר באופן מנומק ושקוף להורים.

● **מכשירים את כל צוותי החינוך להכלה אמיתית:** הכשרת המורים בישראל תכלול בסיס מחייב של ידע וכלים להוראה בכיתה הטרוגנית, ולצדו אפשרות להתמחות בחינוך מיוחד. ההכשרה המעשית תעסוק בהוראה דיפרנציאלית, בניהול כיתה ובהתנהגות, בתקשורת תומכת, בטכנולוגיה מסייעת ובמענים רגשיים וחברתיים. אנשי החינוך המיוחד יוכשרו גם כמדריכים ומאמנים של הצוותים הכלליים. לכל בית ספר יוקצו שעות מובנות ללמידה משותפת, לבניית תוכניות אישיות ולמעקב אחר יישומן, כחלק מהעבודה ולא כמשימה שמוטלת על הצוות בהתנדבות.

● **הופכים את הסייעות לתומכות חינוך מקצועיות - ומשפרים את תנאי עבודתן:** לטובת שיפור הסיוע שמקבלים התלמידים המשולבים, נסדיר את תפקיד תומכת החינוך כתפקיד חינוכי, התנהגותי וחברתי, ולא כ"בייביסיטרית" אישית. נקבע הכשרת כניסה, למידה מתמשכת, הדרכה מקצועית ופיקוח ברורים, כולל הכשרה בתקשורת עם הורים; נשלב את התומכות בישיבות הצוות ובתוכנית העבודה, ונאפשר להן גם שעות שאינן אחד-על-אחד לחיזוק הכיתה והצוות. במקביל, כדי לסגור את המחסור בתומכות ולמשוך כוח אדם איכותי למערכת - נשפר באופן משמעותי את השכר, היציבות התעסוקתית והאפשרות למשרה מלאה, נסדיר שיבוץ רב-שנתי ונקים מאגר מחליפות זמין כדי שילד לא יישאר בלי מענה כשאשת צוות נעדרת.

● **רכזת הכלה והשתלבות בכל מוסד - Case Manager עם סמכות וזמן:** בכל בית ספר ובכל גן גדול תהיה רכזת הכלה והשתלבות בתפקיד מוגדר ונפרד, עם סמכות, הכשרה ושעות עבודה ייעודיות. היא תרכז את התוכנית האישית של כל ילד משולב, תחבר בין המשפחה, המחנכת, הגורמים המטפלים, שירותי הבריאות והרווחה והקהילה, תעקוב אחר קבלת השירותים ותנהל את המעברים בין מסגרות ובין שלבי גיל. כך תהיה למשפחה כתובת אחת, ולצוות החינוכי יהיה גורם שמחזיק את התמונה המלאה ומוודא שההחלטות מתורגמות למעשה.

● **מערך מקצועי לחינוך מיוחד שמגיע לשטח - מהמתי"א ועד בית הספר:** נחזק את המתי"א (מרכז תמיכה יישובי או אזורי) בתקציב, בכוח אדם ובסמכות מקצועית, ונגדיר זמני תגובה ושירות ברורים לכל מוסד, בלי להעדיף מסגרות נפרדות על פני כיתות כלליות. המתי"א יספק הדרכה שוטפת לצוותים, יאפשר גישה למומחי טיפול, בריאות וטכנולוגיה מסייעת, ויסייע בבניית תוכניות ובהתאמת סביבות הלמידה. המתי"א יסייע גם בפיתוח משאבים אזוריים משותפים במקומות שבהם אין הצדקה או יכולת להחזיק מומחיות בכל מוסד. במקביל לפעילות המתי"א, נתקצב הקמה של צוות מקצועי לחינוך מיוחד בכל בית ספר. הצוות יהיה אחראי להכשרת צוותי הכיתות ולמתן מענים פרטניים לתלמידים, והקמתו תעוגן כחובה.

● **סל מוסדי נדיב, גמיש ודיפרנציאלי:** נגדיל משמעותית את הסל המוסדי ונוסיף לצדו תקצוב דיפרנציאלי לפי מספר התלמידים ועוצמת התמיכות הנדרשות - כולל תמיכות לתלמידים מתקשים שלא עברו ועדת זכאות ואפיון, בהחלטה של צוות רב-מקצועי בבית הספר. מנהלי מוסדות יקבלו יכולת לפעול במהירות, בשיתוף הצוות והרכזת, ולבחור את השילוב הנכון של קבוצות קטנות, שעות אישיות, הוראה משותפת, תומכות חינוך, טיפול, טכנולוגיה מסייעת לוויסות, ללמידה ולטיפול. באמצעות הסל, יוקצו גם שעות להכשרות וליווי הצוותים, לישיבות צוות, למעקב, לעבודה עם הורים ולמענים לימודיים, רגשיים וחברתיים.

- **כיתות משלבות שאפשר ללמד וללמוד בהן:** נקבע רף עומס גמיש ואחראי, שיביא בחשבון את מספר התלמידים הזכאים ואת עוצמת התמיכה שכל אחד מהם צריך. כאשר בכיתה יש כמה תלמידים עם צרכים משמעותיים, יתווספו לכיתה כוח עזר, שעות למידה בקבוצות קטנות או שעות סיוע פרטני, במקום להעמיס את האחריות על מורה יחידה.
- **בית ספר כמרחב נגיש ומאפשר לכלל התלמידים:** נגישות מלאה לתלמידים עם מוגבלות ניידות, מרחבים שקטים ומרחבי הכלה, חדרי טיפול ולמידה, אקוסטיקה, ציוד וטכנולוגיה מסייעת. שילוב לא יכול להתקיים במוסד חינוכי שאינו נגיש או שאין בו מקום לוויסות ולהפוגה.
- **סוגרים את פערי האבחון:** נגבש תוכנית לצמצום הפערים בין מגזרים, אזורי פיקוח ורמות חברתיות-כלכליות, כך שילד לא יישאר בלי אבחון או שירות בגלל מקום מגוריו, שפת משפחתו או יכולתה הכלכלית. ננגיש אבחון מוקדם בשפות ובערוצים המתאימים לקהילה, נפעיל איתור יזום באזורים שבהם יש תת-אבחון, ונפרסם קריטריונים וזכויות בשפה ברורה.
- **מפרידים בין זכאות לשירותי חינוך מיוחדים לבין התאמות בבחינות:** נבטיח שעצם הזכאות לשירותי חינוך מיוחדים לא תקנה לתלמיד התאמות גורפות או אוטומטיות בבחינות בתיכונים. האבחונים יהיו חלק ממערך השיקולים לבחינת הצורך בהתאמות בבחינות, אך הוא ייקבע באופן אישי, לפי הצורך הלימודי והתפקודי. במקביל, תלמיד לא יידרש להיות מוכר כזכאי לשירותי חינוך מיוחדים כתנאי סף גורף לקבלת התאמה הנדרשת לו.
- **יוצרים רצף חינוכי וחברתי גם אחר הצהריים:** נאפשר לילדים עם צרכים מיוחדים להשתלב בצהרונים, בקייטנות, בחוגים, בתנועות נוער ובמסגרות קהילתיות מוכרות. כאשר נדרשת תמיכה אישית, היא תינתן באמצעות שעות ליווי תוספתיות וייעודיות לשעות שלאחר יום הלימודים, מעבר לשעות התמיכה המוקצות לילד במהלך יום הלימודים ולא על חשבון. המענים יותאמו לצורכי הילד והמשפחה, ויכללו לפי הצורך טיפול, הנגשה, אמצעי עזר והסעות.
- **הסדרת מערך ההסעות בחינוך המיוחד:** נבטיח לכל תלמיד ותלמיד בחינוך המיוחד הסעה בטוחה, מותאמת וגמישה. לשם כך, נקבע תקן ארצי מחייב להסעות החינוך המיוחד, שיכלול דרישות ברורות לבטיחות כלי הרכב, חגירה, התקני ריסון, הכשרת נהגים ומלווים ובדיקות תקופתיות; נסדיר תנאי סף אחידים לבחירת מלווים, ובהם הכשרה בעבודה עם ילדים עם מוגבלות, עזרה ראשונה, בדיקות רקע והשתלמויות מקצועיות; נקים מערך פיקוח ובקרה ארצי על הרשויות המקומיות ועל חברות ההסעה ונייצר מודל תקצוב ארצי להחזר הוצאות להורים שבוחרים להסיע את ילדיהם בעצמם למסגרות.

זריקת חדשנות למערכת - AI, מצוינות ב-STEM והכשרה למקצועות העתיד:

ישראל חייבת להציב לעצמה יעד ברור: להוביל בעולם בהטמעה אחראית, שוויונית ומותאמת של בינה מלאכותית במערכת החינוך. אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו לדשדש בתחום שבו כל שנת המתנה מגדילה את הפער שנצטרך להדביק בעתיד. מהפכת הבינה המלאכותית כבר משנה מן היסוד את שוק העבודה, את ענף ההייטק, את שדה הקרב, ואת סוג ההון האנושי שיידרש כאן בעשורים הקרובים. ואם שוק העבודה משתנה, מערכת החינוך חייבת להשתנות איתו ולהוות מנוע צמיחה למדינת ישראל. תפקיד המערכת לא יכול להיות רק ללמד תלמידים להשתמש בכלים חדשים, אלא להכשיר דור שלם שיועד ללמוד, להסתגל, להבחין בין מידע אמין למידע מטעה, ולרתום טכנולוגיה לטובת פתרון בעיות אמיתיות.

בינה מלאכותית יכולה לאפשר קפיצת מדרגה חינוכית: הוראה מותאמת אישית לכל תלמידה ותלמיד, זיהוי מוקדם של פערים, תרגול מדויק יותר וחיזוק משמעותי של הלמידה בתחומי המדעים, המתמטיקה והטכנולוגיה. במקביל, היא יכולה לשחרר מורות ומורים ממשיות בירוקרטיות שוחקות ולאפשר להם להקדיש יותר זמן למה שאף מערכת לא תחליף: קשר אישי, טיפוח חוסן, חינוך ערכי, מיומנויות חברתיות וראיית הילד שמאחורי הנתונים.

אך נכון להיום, ישראל מגיבה לאט מדי. בעוד מדינות אחרות כבר בונות תשתיות, מכשירות צוותי הוראה ומטמיעות תוכניות לאומיות, מערכת החינוך הישראלית עדיין אינה ערוכה בהיקף הנדרש לאתגר. הפער ניכר גם בתחומי ה-STEM: שיעור הזכאות לבגרות הייטק עלה בכ-50% בתקופתו של נפתלי בנט כשר חינוך, בין היתר בזכות "לתת חמש - התוכנית הלאומית לחיזוק לימודי המתמטיקה", אך מאז 2019 אנחנו מדשדשים במקום. בפועל, ישראל רחוקה מהיעדים שהציבה לעצמה בשיעור הזכאות לבגרות הייטק, גם בקרב כלל התלמידים וגם בקרב אוכלוסיות ספציפיות: תלמידות, תלמידים מהחברה הערבית ותלמידים מהפריפריה הגיאוגרפית. מצב זה הוא איום על הצמיחה, על המוביליות החברתית ועל יכולתה של ישראל להישאר מעצמת חדשנות גם בעתיד.

לכן, המדיניות שלנו תשלב בין שני יעדים שאי אפשר להפריד ביניהם: להכניס את הבינה המלאכותית לכל שכבות מערכת החינוך - ולבנות מחדש את המצוינות הישראלית במדעים, במתמטיקה, בטכנולוגיה ובהנדסה. לא חינוך מוכוון תשובות, אלא חינוך שמטפח סקרנות, חשיבה, אחריות ויכולת ליצור את העתיד.

- **הוראה מותאמת אישית:** המטרה היא שכל תלמיד ילמד בקצב ובדרך שלו. לשם כך, נרחיב את הטמעת ה-AI במערכת לטובת יצירת "עוזרי הוראה אישיים" - שיעסקו בניית תכנים ותרגילים מותאמים, סיוע בתכנון שיעורים, ניתוח למידה, זיהוי פערי ידע ומשוב בזמן אמת. לצורך כך תידרש גם תוכנית רחבה לעדכון תשתיות מחשוב בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית. עם זאת, שימוש בטכנולוגיה לא מהווה תכלית אלא כלי - היעד הוא שתפקיד המורה ישתנה דרמטית ויתמקד בהנחיה אישית, ליווי של תהליכי למידה יזמיים, חינוך לערכים ותמיכה חברתית ורגשית שהילדים זקוקים לה. צורת הלמידה הזו תאפשר גם ללמד בקבוצות יותר גדולות במידת הצורך - ובכך להקל על המחסור במורות.
- **מכינה א' - שימוש מושכל ואחראי ב-AI:** הבינה המלאכותית היא כלי חשוב וחזק, אבל כזה שחייבים לדעת איך להשתמש בו נכון כדי לא ליצר נזק. לכן, חשוב מאוד להתחיל היכרות עם עולמות ה-AI מגיל צעיר - ולחנך לחשיבה ביקורתית, הבנת הנקרא והסקת מסקנות, אוריינות דיגיטלית והיכרות עם הבינה המלאכותית על כל היבטיה - הזדמנויות, מגבלות ואתגרים אתיים. לצד זאת, יש לשמר בתוכניות הלימודים רכישת מיומנויות בסיס, ולהכניס משימות שמייצרות אתגרים מחשבתיים - כדי למנוע ניוון קוגניטיבי של תלמידים כתוצאה מתלות יתר בבינה מלאכותית.
- **הבטחת רציפות תקציבית לתוכניות STEM:** נעגן תקציב רב-שנתי לתוכניות STEM במשרד החינוך. היעדר ודאות תקציבית עלול לפגוע בתכנון ארוך טווח, להחליש תוכניות שכבר הוכיחו את יעילותן ולמנוע רצף לימודי בכל שלבי החינוך. התקצוב יהיה תוספתי, יציב ומבוסס יעדים, תוך מתן עדיפות לרשויות מקומיות, בתי ספר ואוכלוסיות שבהם שיעורי ההשתתפות וההצלחה במקצועות STEM נמוכים במיוחד, ומתן דגש על תקצוב תוכניות סיוע וצמצום פערים, וכן תוכניות ליווי והכשרה למצוינות מדעית בחטיבות ובתיכונים.

- **הרחבת מקצועות הלימוד והמסלולים המתקדמים:** נפעל לפתוח ולהרחיב מגמות לימוד חדשות ורלוונטיות לעולם הטכנולוגי המשתנה, ובהן ביולוגיה חישובית, מדעי הנתונים, הנדסת מחשבים, ושילוב של תחומי המדעים עם תחומים נוספים דיסציפלינות אחרות. הנושא מחייב עבודת מטה מקצועית שתגדיר את תוכני הלימוד, דרכי ההערכה, הכשרת המורות והתשתיות הנדרשות.
- **קידום מותאם לחברה החרדית והערבית:** נדרש מהלך ייעודי להרחבת ההשתתפות של תלמידים ותלמידות מהחברה החרדית והערבית במסלולי מתמטיקה, מדעים, טכנולוגיה ובגרות הייטק. המהלך צריך לכלול תקציב ייעודי ותוספת, פיתוח מסלולים מותאמים, הכשרת מורים ומורות, ליווי פדגוגי, התאמת חומרי לימוד ובניית מנגנוני מדידה ובקרה מוסכמים. בחברה הערבית נדרש גם חיזוק לימודי העברית לטובת השתלבות עתידית באקדמיה ובשוק התעסוקה.
- **היערכות ההשכלה הגבוהה לקליטת בוגרי בגרות הייטק:** הרחבת מספר הזכאים לבגרות הייטק חייבת להיות מלווה בהיערכות של מערכת ההשכלה הגבוהה. יש להרחיב את סגלי ההוראה במקצועות הטכנולוגיים, לחזק מעבדות ותשתיות הוראה, ולהגדיל את היצע הקורסים והמסלולים בתחומי ההנדסה, מדעי המחשב, הבינה המלאכותית ומדעי הנתונים. ההיערכות צריכה להיות צופה פני עתיד ולהתבסס על תחזיות לגבי הגידול הצפוי במספר בוגרי בגרות הייטק, כדי למנוע מצב שבו ההצלחה במערכת החינוך תיתקל בחסם בכניסה לאקדמיה.
- **חיזוק לימודי האנגלית:** עובדות ועובדים בהייטק ובמקצועות מתקדמים נדרשים ליכולת הבעה גבוהה בעברית ובאנגלית, לרבות הצגת רעיונות מורכבים, כתיבה מקצועית, ניהול דיון ביקורתי ועבודה מול שותפים בינלאומיים. לכן, נקבע יעד לאומי מדיד לשיפור האנגלית המדוברת והאקדמית - מהיסודי ועד התיכון - ונבטיח לו תקציב ותוכנית יישום רב-שנתית.
- **הרחבת הפעילות הבלתי-פורמלית:** נעודד את החשיפה ללימודי STEM בעזרת השילוב בין למידה פורמלית ובלתי-פורמלית, באמצעות תנועות נוער, מרכזי מדע, תוכניות יזמות, חוגים, האקטונים, פרויקטים קהילתיים ופרויקטים משותפים עם משרד הביטחון וצה"ל שמעודדים השתלבות בתפקידים טכנולוגיים בצבא. יש לתת דגש מיוחד להרחבת הפעילות הבלתי-פורמלית בקרב בנות, כדי לצמצם פערים מגדריים ולחזק את השתלבותן במסלולי מדע, טכנולוגיה והייטק.
- **חיבור מובנה לתעשייה ולאקדמיה:** יצירת שיתופי פעולה ישירים עם האקדמיה והמגזר העסקי. כולל סיורים, פרויקטים משותפים, למידה מבוססת פרויקטים (PBL) ותוכניות מנטורינג של מהנדסים ואנשי אקדמיה המגיעים לעבוד עם התלמידים.
- **הקמת 15 מרכזי STEM חדשים:** נקים 15 מרכזים חדשניים שיספקו חוויות למידה חדשות בהקשרי חיים, יחברו בין בתי הספר, האקדמיה, התעשייה והקהילה ויצמצמו פערים בין מרכז לפריפריה. במרכזים יהיו מעבדות חקר מתקדמות, וחללי חדשנות שבהם תלמידים יפתרו בעיות אמת, מאנרגיה ירוקה ועד רובוטיקה ובינה מלאכותית.

לומדים גם בחירות: מתווה לאומי לרציפות חינוכית

למרות שנדמה שהשגרה במערכת החינוך הישראלית הפכה כבר ליוצאת מן הכלל, ואילו החירות הוא המצב המתמשך וסביר להניח שהוא לא הולך להיעלם מחיינו - אנחנו עדיין תמיד מופתעים, ומערכת החינוך לא ערוכה. היו לנו 6 שנות קורונה ומלחמה כדי להפיק לקחים, לבנות תשתיות, ולהגדיר מדיניות ברורה לחינוך בשעת חירום, אבל לפי דו"ח מבקר המדינה - טרם גובשה במשרד החינוך תוכנית מערכתית שתגדיר את המטרות, היעדים ואופן פעולתם של מוסדות החינוך בזמן חירום.

הלמידה מרחוק הפכה לפתרון ברירת המחדל, אבל היא לא עונה בפועל על הצרכים החינוכיים, החברתיים והרגשיים של התלמידים, והאפקטיביות שלה לא השתפרה מאז שמערכת החינוך החלה להתנסות בה לפני שנים. במקום מערכת ערוכה לחירום, נותרנו עם מערכת שממשיכה לתפקד על בסיס אלתורים.

- **עירוב שיטות לימוד וקבוצות קטנות:** נעודד שימוש יצירתי במקסימום שיטות לימוד - שיאפשרו רצף לימודי מקסימלי בגילים השונים (שיעורים מוקלטים, שעות קבלה פרטניות בזום, חומר לימודי מודפס, למידה פרונטלית, למידה מקוונת). מנהלות מוסדות החינוך, בתיאום עם הרשות, יקבעו את התמהיל הפדגוגי ואת שיטת ההפעלה הלימודית בבית הספר. הבחירה תיעשה בהתאם לרלוונטיות עבור כל שכבת גיל במוסד החינוכי, וברמת היברידיות משתנה לפי היכולות הקיימות ולפי התנאים בשטח. בכל מקרה, גם בלמידה מקוונת וגם בלמידה פרונטלית, יינתן דגש על גודל הקבוצה - מטעמי אפקטיביות פדגוגית ורגשית, ומטעמי התנהלות מיטבית בעת אזעקה.
- **במידת האפשר - חזרה ללמידה פרונטלית:** לדעת רוב מוחלט של המומחים, הלמידה הפרונטלית היא האפקטיבית ביותר. למפגש הפיזי יש גם חשיבות רגשית וחברתית גבוהה. לכן, בהינתן התנאים הביטחוניים ואישור פיקוד העורף, נפעל לחזרה מוקדמת ככל הניתן ללמידה פרונטלית.
 - **וולונטריות:** הורים שלא ירגישו בטוחים לא יחויבו לשלוח את ילדיהם ללימודים פרונטליים. לא יירשמו חיסורים ולא ייפגעו ציונים. לתלמידים שיישארו בבתיהם יוצעו פתרונות מקוונים ברמה ארצית.
 - **התאמת הלמידה הפרונטלית לחירום:** הלמידה תיעשה בקבוצות קטנות, במרחבים מוגנים או בסמוך אליהם, בין אם במתכונת מלאה (במוסדות עם תקינת מיגון מלאה ומצבת כוח אדם מספקת) ובין אם במתכונת של משמרות או ימים לסירוגין (במוסדות עם תקינת מיגון ו/או כוח אדם חלקיים). הדגש במפגשים הפיזיים יהיה קודם כל על המצב החברתי והרגשי של הילדים והילדות, ורק לאחר מכן על הלמידה עצמה.
 - **שימוש בכוח אדם תומך:** מתן היתר למילוי מקום על ידי סטודנטים, גמלאים, תלמידי מכינות, בנות שירות ותנועות נוער - כדי לסייע בשעות קבלה פרטניות, להתגבר על היעדרות אנשי צוות או לתת מענה לילדיהם של המורים והמורות.
 - **סגירת פערים במיגון וערבות הדדית:** על פי דו"ח עדכני של מרכז המידע של הכנסת, ל-62% מבתי הספר יש מיגון מלא או עודף, ל-24% קיים מיגון חלקי, וב-14% מבתי הספר אין מיגון כלל. על כן, יש צורך בתוכנית חומש לסגירת פערי מיגון בכל בתי הספר, הגנים והמסגרות המפוקחות לגיל הרך. אולם, בינתיים, כדי שניתן יהיה להחזיר ללמידה פרונטלית בהיקפים משתנים את כל מוסדות החינוך, יש לעודד שיתופי פעולה בין רשויות, בין מוסדות, ובין מגזרים. רשות ממוגנת תארח כיתות, גנים ומעונות מרשות שכנה, בתי-ספר ממוגנים יארחו תלמידים מבתי ספר בתת-מיגון, מוסדות תרבות יארחו מוסדות חינוך, וכיו"ב.
 - **ביזור סמכויות עם גיבוי ומתן כלים:** החלטות על חזרה ללימודים פרונטליים יתקבלו על בסיס מקומי, ולא ארצי. בכל רשות יפעל מטה הכולל את נציגי הרשות המקומית, משרד החינוך, פיקוד העורף, הנהגת ההורים, ומנהלים ומנהלות. בכל מקרה, כל רשות תשקף לתושביה מראש ובזמן אמת את ההיערכויות ואת המתווים המוצעים.
 - **"הראשונים תמיד" - החינוך המיוחד:** מוסדות לתלמידים עם לקויות מורכבות ותפקוד נמוך - ייערכו מיידית, ויחזרו לפעילות מלאה בתוך 24 שעות ממתן אישור ביטחוני ראשוני. אם מערך ההיסעים העירוני מושבת, או מושבת חלקית, המוסדות ייפתחו על בסיס הגעה עצמית, תוך מתן מענק סיוע להורים לכיסוי הוצאות דלק/זמן. אם במבנה הקבוע אין מיגון שמאפשר פעילות, ייעשה שימוש במבני ציבור מוגנים ברשות המקומית ו/או במוסדות שבהם יש מיגון עודף.

- **תיעדוף חזרה ללמידה פרונטלית - לפי גילים:** עקב היעדר רלוונטיות של לימודים מקוונים לגילים הצעירים, בחזרה ללימודים פרונטליים במרחבים מוגנים או בסמיכות אליהם תינתן למעונות, לגני הילדים ולכיתות א'-ד' - עדיפות על פני גילים מבוגרים יותר.
- **שיפור הלמידה המקוונת:** אין פתרונות קסם שיספקו בן-רגע מענה ראוי, אבל כדי שלא נגיע שוב לא מוכנים למצב חירום עתידי - יש לנצל את המשבר הנוכחי ולהפוך אותו להזדמנות. צריך לפתח כלים, בין היתר באמצעות בינה מלאכותית, שייעשה בהם שימוש גם בימי שגרה, שייטיבו את הלמידה, שיעזרו להתמודד עם המחסור בכוח אדם בהוראה, ויאפשרו למערכת מעבר מהיר וחלק ככל הניתן בין שגרה לחירום:
 - **השקעה בצוותי ההוראה:** לדאוג שכל כוח האדם בהוראה יוכשר להוראה מקוונת, על ידי השתלמויות חובה להיכרות עם כלים טכנולוגיים ופדגוגיים רלוונטיים. לאורך השנים הושקעו כספים בסרטונים מקוונים ובכלים דיגיטליים, אבל היעדר הכשרה לצוותים, והחלפה של פלטפורמות דיגיטליות להוראה מקוונת - הובילו לכך שהרבה עבודה ומשאבים ירדו לטמיון, ולחלק גדול מצוותי ההוראה חסרות מיומנויות הכרחיות. בסקר מורים של משרד החינוך, עלה שכמעט 40% מהם לא ראו עצמם עם המיומנות הנדרשת להוראה מרחוק מבחינה טכנולוגית, ואחוז דומה העיד שגם פדגוגית - התכנים לא מותאמים לסביבה מקוונת.
 - **תכנים מותאמים לקבוצות שונות:** את התכנים המקוונים צריך לייצר בצורה מותאמת לזרמי החינוך השונים, לקבוצות גיל עם יכולות שונות ללמידה מקוונת, ולקהלי היעד השונים בספקטרום שבין כיתות מחוננים, כיתות רגילות ונוער בסיכון. הכנה מראש של התכנים המתאימים יכולה לאפשר רציפות למידה (גם אם חלקית) בזמן למידה מרחוק.
 - **שמירה על רמת קשב:** כשהשיעור הוא מקוון, חשוב להקפיד שבמהלכו המתודה תוחלף בתכיפות. זאת, על מנת לשמור על רמת הקשב של התלמידים ולגרום להם לעקוב אחר הנעשה בשיעור. למשל: סרטון של עד 10 דקות, תרגיל, ואז הצגה של הפתרון, פתיחה לשאלות וכן הלאה. השיעורים יכולים להיות מוקלטים או ב-LIVE, ויש מקום לשקול שיעורים מוקלטים - ולאחריהם מענה ב-LIVE על שאלות. כמו כן, צריכים להיות תכנים ופלטפורמות בהכוונה ללמידה עצמית, כולל משחקים אינטראקטיביים.
 - **שעות קבלה פרטניות בזום:** זמנים מוגדרים לשעות קבלה פרטניות מול צוותי החינוך, מול גורמי ייעוץ רגשי וטיפול, ומול צוותי תגבור לימודיים (כגון סטודנטים, גמלאים) - למענה לימודי ואישי מיטבי.
 - **שיתופי פעולה עם הסקטור הפרטי לצורך קידום, דיוק וייעול של הלמידה המקוונת:** להפסיק את הניהול הריכוזי של משרד החינוך בעניין הזה. ניתן ללמוד מהנעשה בתחום לימודי הפיזיקה.
 - **חומרי לימוד מודפסים:** הפקת חומרים מודפסים שמותאמים ללמידה עצמית מרחוק, על בסיס חוברות עם הסברים ותשובות, כאשר ההשלמות הלימודיות - יהיו באמצעות שעות קבלה פרטניות. הנ"ל יכול לתת מענה גם למצבים של למידה במקומות בלי קליטה כגון מקלטים, תקלות רשת, היעדר מספר מספק של מחשבים במשקי בית ועוד.
 - **פתיחת מערכת הגפ"ן:** פתיחה מיידית של מערכת הגפ"ן לשימוש חופשי של צוותי החינוך, כך שיוכלו להזמין תכנים, הרצאות ותוכניות - ללא בירוקרטיה או מכשול תקציבי.
- **סגירת פערי תשתית:** נכון לשנת 2022, ל-7% עד 8% מהתלמידים בבתי הספר לא היו האמצעים הדיגיטליים הנחוצים ללמידה מרחוק. בסיוע המוסדות והרשויות המקומיות, יש לבצע מיפוי עדכני מהיר של פערי מחשוב ואינטרנט בקרב הילדים וצוותי החינוך, ולצאת לפרויקט רכישת או השאלת אמצעים טכנולוגיים ו/או חבילות תקשורת לזקוקים לכך.
- **תקציבים למיזמים קהילתיים:** מיקרו-מימון לפעילויות חברתיות וקהילתיות נקודתיות בבתי פרטיים, במרחבים מוגנים או בסמוך אליהם.

הגיל הרך: המדינה תפסיק להתעלם מזה שתינוקות לא נולדים בגיל 3

הגיל הרך אינו רק שלב בדרך - הוא התקופה שבה מונחים היסודות לכל החיים. מן ההיריון ועד גיל שלוש מתרחשת התפתחות מוחית מואצת במיוחד: עד גיל זה המוח כבר מגיע לכ-80% מגודלו הבוגר, ובניית הקשרים העצביים במוח מגיעה לשיאה - בהינתן קשר רציף ובריא עם דמות בוגרת. בשנה הראשונה לחיים נבנים גם יסודות קריטיים להתפתחות השפה, הקשר הרגשי והיכולת ללמוד. כשמדינה אינה משקיעה בשנים האלה, היא משלמת על כך אחר כך - בפערים לימודיים, בקשיים רגשיים, בבריאות ובאי-שוויון שמתקבע כבר בגיל צעיר. כל שקל שמושקע במסגרת איכותית בגיל הרך חוסך הרבה יותר בהמשך הדרך. בשביל צמצום פערים ומוביליות-חברתית אמיתית, חייבים להשקיע הרבה יותר בחינוך לגיל הרך. למרות זאת, ממוצע ההוצאה הציבורית לפעוט מלידה עד גיל שלוש במדינות ה-OECD¹ גבוה פי 12.5 מאשר בישראל. המצב הזה חייב להשתנות באופן דרמטי.

- **בלימת הקריסה:** שיפור תנאי ההעסקה במעונות - כדי למשוך כוח אדם איכותי, ולדאוג לכך שיישאר לאורך זמן. נעלה את שכר המטפלות, נשפר את תנאי העבודה שלהן, ונפעל לאיוש התקנים החסרים במעונות הסמל המסובסדים, לשימור כוח האדם הקיים, ובהמשך להרחבת התקינה לצורך הפחתת העומס על המטפלות ושיפור יחס מטפלת:פעוטות. כמו כן, נספק מעטפת מקצועית ורגשית מתמשכת לצוותים בקווי העימות וביושבים שפוננו במהלך המלחמה - כדי לדאוג לרווחתם.
- **הרחבת מסגרות החינוך המסובסד והאיכותי שנמצאות בפיקוח:** הורים לא מקימים משפחה כדי לשים את ילדיהם במחסני-תינוקות שישכנו את חייהם או יעכבו את ההתפתחות שלהם. הפתרון הנכון הוא שהמדינה תממן מסגרות לפעוטות מגיל לידה, שיינתן בהם מענה ראוי הן להיבטי פיקוח והן להכשרה איכותית של הצוותים. נגבש תוכנית אסטרטגית להקמת מסגרות של חינוך ציבורי איכותי ולתמרוץ מעונות פרטיים להצטרף למסלול המסובסד - כדי שתוך 8 שנים לכלל הפעוטות בישראל שהוריהם ירצו בכך תהיה מסגרת איכותית ומסובסדת.
- **שינוי היחס למסגרות לגיל הרך כמסגרות חינוכיות:** מקצוע המטפלות ומסגרות הגיל הרך עדיין אינם זוכים למעמד ולמשאבים הראויים להם. אנו נשנה את התפיסה: המטפלות הן נשות חינוך, והמעונות הם מוסדות חינוך-טיפול לכל דבר. לשם כך, נפעל ב-4 מישורים:
- **העברת סמכויות ויצירת אחריות כוללת של משרד החינוך על המסגרות:** נרכז במשרד החינוך את האחריות הממשלתית הכוללת על המסגרות החינוכיות-טיפוליות מלידה עד גיל 3 - בתחומי רישוי, פיקוח וסטנדרטים; הכשרה, הדרכה ותנאי עבודה; רישום וסבסוד, ותכנון ובינוי. אחריות המשרד תהיה כרגולטור, כאשר הרשויות המקומיות יישמשו כ"קבלן הביצוע". בכל הנוגע למעונות יום שיקומיים לפעוטות עם מוגבלות ולמעונות רב-תכליתיים הכוללים פעוטות בסיכון - יישמרו הסמכויות המקצועיות המוגדרות של משרדי הרווחה והבריאות.
- **נהפוך את מקצוע המטפלות לפרופסיה חינוכית לכל דבר:** נפתח מסלולי הכשרה ופיתוח מקצועי, נייצר מסלולי קידום ואופק מקצועי, ובעזרת רשתות החינוך ותקצוב פר-ילד לרשויות המקומיות נבטיח 20 שעות הדרכה חודשיות חובה לכל מטפלת - פי 4 מהמצב כיום.
- **נרחיב את הרישוי והפיקוח:** לצד בטיחות ותנאי מבנה, ייבחנו גם סטנדרטים פדגוגיים וחינוכיים.
- **נכיר במעונות היום כמוסדות חינוך גם בהיבטים הרגולטוריים והכלכליים:** נבחן מחדש את ההתייחסות למעונות יום כאל עסקים מסחריים רגילים, ולא כמסגרות חינוך-טיפול חיוניות. בהתאם לכך נבחן מחדש את סיווגי הארנונה, המיסוי וההיטלים החלים עליהם, כך שמסגרת מורשית העומדת בסטנדרטים לא תישא בנטל המוטל על עסק מסחרי רגיל.
- **הגדלה מיידית של תקציבי הפיקוח על מעונות:** הממשלה הנוכחית תקצבה את תחום ההדרכה והפיקוח במעונות היום בחסר משמעותי. אנחנו נתקצב את התוכניות במלואן כדי להגיע למצב שבו יש ליווי, פיקוח ואכיפה אפקטיביים לכלל מסגרות מגיל לידה עד גיל 3 בישראל, נעביר את הפיקוח הפדגוגי לאחריות הרשויות המקומיות ולשם כך נתגבר את כוח האדם והמשאבים בהתאם ובאופן דיפרנציאלי לטובת צמצום פערים.
- **מעטפת רשויות מתכללת לגיל הרך:** נתמרץ את הרשויות המקומיות להקים מערך רשויות מתכלל לגיל הרך, שיחבר בין הרשות, המסגרות המסובסדות והפרטיות, שירותי הבריאות והרווחה, ונציגי ההורים והקהילה. המערך ימפה באופן שיטתי את הילדים, המשפחות, המסגרות והשירותים

¹ ממוצע לשנת 2022 בקרב 17 המדינות שמסרו נתונים בנושא ל-OECD

הקיימים ברשות; יפתח מנגנוני הפניה, איתור והתערבות מוקדמים, בדגש על ילדים בסיכון, ויבסס שותפות אמיתית עם ההורים, תוך התאמת המענים לשפתם, לתרבותם ולצרכיהם.

- **מעטפת להתמודדות עם השלכות המלחמה:** בצל החוויות הטראומטיות שעברו הפעוטות והצוותים החינוכיים במהלך המלחמה בקווי העימות וביישובים שפוננו, שהובילו לעיכובים התפתחותיים חריגים בקרב פעוטות, נעניק לצוותים החינוכיים באזורים אלו מעטפת מקצועית ורגשית מתמשכת. המעטפת תסייע לצוותים להתמודד עם השלכות הטראומה, לשמור על רווחתם ולהעניק לילדים את התמיכה, הביטחון והיציבות הדרושים להתפתחותם.

- **מתן מענה רק להורים עובדים - כיום 55% מהתקציבים של מערך הגיל הרך המסובסד הולכים לציבור החרדי שאינו משרת בצה"ל ובחלקו הגדול לא משתתף בשוק התעסוקה (רק כ-50% מהגברים החרדים עובדים, לעומת כ-90% מהגברים היהודים הלא-חרדים).** נעגן את הקריטריון של מיצוי כושר השתכרות של שני ההורים (או הורה אחד במקרים של משפחה יחידנית), עם חריגים מוצדקים למי שאינו מסוגל לעבוד מסיבה כזו או אחרת, כתנאי לקבלה ולסבסוד שכר הלימוד במעונות הסמל, על מנת שאלו יעניקו שירות קודם כל למי שבחר לשרת את המדינה ולנסות לפרנס את משפחתו בכבוד, כך נתמרץ עבודה ונאפשר לשני ההורים לעבוד ולפתח קריירה.

- **הטבות במעונות היום למשפחות המשרתים, הפצועים והמשפחות השכולות:** משפחות של מי שמשרתים או ששירתו בצה"ל או בשירות לאומי, וכן ילדים ממשפחות של נכי צה"ל וכוחות הביטחון ומשפחות שכולות, יהיו זכאים לוואוצ'ר למימוש במסגרות מפקחות שבהן המטפלות עברו הכשרה מקצועית, ומשפחות של משרתי מילואים יהיו זכאיות למעון יום ללא תשלום. מי שיבקשו לממש את ההטבה במעונות היום המסובסדים יקבלו קדימות על פני אחרים.

ההשכלה הגבוהה: קטר של מצוינות, מגדלור של ערכים

השכלה גבוהה אינה מותרות, אלא מנוע מרכזי של הצמיחה, החוסן והעתיד של ישראל. מוסדות אקדמיים חזקים מפתחים את ההון האנושי, מייצרים ידע וחדשנות, מחזקים את הכלכלה, הבריאות והביטחון, פותחים הזדמנויות למוביליות חברתית ותורמים לחברה דמוקרטית, שוויונית ופתוחה, המקיימת קשרים עם העולם.

מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל ניצבת בשנת 2026 בנקודת הכרעה היסטורית. מצד אחד, היא נותרה הקטר המרכזי של ה"סטארט-אפ ניישן", של טכנולוגיות הביטחון, של החוסן הלאומי, ושל התרבות והרוח. מצד שני, היא מתמודדת עם שחיקה תקציבית, פוליטיזציה גוברת, והשלכות ארוכות טווח של שנות מלחמה ובידוד בינלאומי. עכשיו, יותר מתמיד, חיוני להסיט את האקדמיה בישראל ממסלול ההתרסקות - אל מסלול המצוינות.

בשביל זה - צריך בין היתר לחזק את איתנות המוסדות להשכלה גבוהה, להכיר בחשיבותם, להוציא את הפוליטיקה מהגופים המנהלים, להילחם בחרם האקדמי על ישראל ועל ישראלים, להגדיל את שיעור ההשקעה במו"פ, להחזיר מענקי מחקר וסטודנטים זרים, ולהשיב את המוחות שברחו.

נעשה הכול כדי להחזיר את האקדמיה לימיה הטובים: חופשית מהתערבות פוליטית, מתוקצבת כראוי, ומוכוונת למצוינות.

- **השקעה תקציבית:** נכון ל-2022, ישראל משקיעה בסטודנט באקדמיה פחות ממחצית מממוצע ה-OECD. הפער הזה פוגע באיכות ההוראה, ביכולת המחקר, בתשתיות, וביכולת של ישראל לשמור על היתרון היחסי שלה כמדינת חדשנות. אנחנו נבנה תוכנית רב-שנתית, מדורגת ואחראית לצמצום פער התקצוב מול ה-OECD, כדי להבטיח שהדור הבא של הסטודנטים, החוקרים והיזמים יקבל כאן את הכלים שמדינה מתקדמת חייבת לתת לו.
- **הפסקת הרדיפה הפוליטית:** היחס הפוליטי כלפי האקדמיה יהפוך מיידית מיחס ממשלתי של רדיפה והשתלטות עוינת, ליחס של הערכה והוקרה - לצד השקעה תקציבית ועידוד העצמאות המחקרית והעצמאות בהוראה. אנחנו נפעל כדי לייצר הגנות קשיחות וקבועות מפני פגיעה בחופש האקדמי ובעצמאות המוסדית.
- **מקצועיות לפני הכל:** ניאבק בניסיונות הפוליטיזציה ונחזיר את המקצועיות למוקד קבלת ההחלטות במל"ג ובות"ת, ונקפיד שכל המינויים - יהיו על בסיס היכרות עם צורכי המחקר וההוראה מבפנים, ולא על בסיס נאמנות פוליטית עיוורת לשר הממנה.
- **קידום שיתופי פעולה בינלאומיים ומאבק ב"חרם השקט" על האקדמיה:** שנות המלחמה יצרו אתגרים חסרי תקדים לאקדמיה הישראלית - ביטול של כנסים בינלאומיים שתוכננו בישראל, ירידה בהזמנות לחוקרים ישראלים לכנסים וסמינרים בחו"ל, קשיים בפרסום מאמרים וניסיונות להדיר חוקרים ישראלים ממרכזי מחקר ומענקי מחקר בינלאומיים. זו לא בעיה רק של מערכת ההשכלה הגבוהה - אלא של המדינה כולה. אנחנו נפעל לבנייה מחדש ושדרוג מערכת היחסים בין החוקרים הישראלים לקהילה הבינלאומית, ונשים בראש סדר העדיפויות של המערכת את שיקום שיתופי הפעולה האקדמיים בין ישראל לעולם.
- **התאמת האקדמיה לשינויים בשוק התעסוקה ולעידן הבינה המלאכותית:** נדחוף את המערכת לעדכן את תוכניות הלימודים בכל תחומי הדעת, מהנדסה ומדעי המחשב ועד מדעי הרוח, החברה, הבריאות והאמנויות, כך שיקנו לסטודנטים מיומנויות חיוניות לעולם החדש - חשיבה ביקורתית, פתרון בעיות, ניתוח נתונים, יצירתיות, עבודה בצוות, אוריינות דיגיטלית ושימוש אחראי בכלי AI. במקביל, נעודד הקמה והרחבה של פקולטות ומסלולים בתחומי הבינה המלאכותית, מדעי הנתונים והטכנולוגיות המתקדמות, בניית תוכניות למיקרו-תארים במוסדות להשכלה גבוהה, שיאפשרו לעובדים ולעובדות לבצע הכשרה מהירה וממוקדת, ויצירת שיתופי פעולה בין האקדמיה לתעשייה, שבמסגרתם סטודנטים ישתתפו בפרויקטים מעשיים בני שנה ומעלה ויתרגלו הגדרת בעיה, מחקר, חשיבה עצמאית, יישום ופתרון אתגרים מהעולם האמיתי. כל אלו צריכים לבוא לצד שיפור משמעותי בלימודי האנגלית באקדמיה - שפת המחקר, החדשנות ושוק העבודה הגלובלי - כדי שבוגרי האקדמיה הישראלית יוכלו לא רק להשתלב בעולם המשתנה, אלא להוביל אותו.

- **מחזירים את המוחות שברחו ומשמרים את אלו שנשארו:** הרחבת הסל להחזרת אקדמאים וחוקרים לישראל - תמריצי מיסוי, מלגות מחקר, מרכזי השמה לעבודה, וסיוע במציאת דוור ומוסדות חינוך לילדים. כמו כן, נשקיע באנשי אקדמיה המעוניינים לפתח את הקריירה שלהם בישראל - באמצעות תנאי עבודה הוגנים לחוקרות וחוקרים בתחילת דרכם, וכן מסלולי קידום איכותיים.
- **הרחבת שערי ההשכלה הגבוהה:** המטרה היא שמקום המגורים, המצב הכלכלי, הרקע המשפחתי, השפה או כל מאפיין אחר לא יקבעו מראש מי יוכל ללמוד ומי יישאר מחוץ לאקדמיה. הישגים ויכולת ימשיכו להיות הבסיס לקבלה ולהתקדמות, אך המדינה חייבת להתמודד עם חסמי פתיחה מובנים. לכן, נרחיב ונחזק את המענים הקיימים, כדי להפוך אותם לרצף לאומי של איתור, חשיפה, הכוונה וליווי - החל בתיכון ועד לסיום התואר. הרצף יכלול מלגות, חונכות, תגבור אקדמי, תמיכה אישית ורגשית, ייעוץ בבחירת תחום ומסלול לימודים ושירותי קריירה, בדגש על הפריפריה החברתית והגיאוגרפית, דור ראשון להשכלה גבוהה, החברה הערבית והחרדית ואנשים עם מוגבלויות. במקביל, נבטיח שבמוסדות ההשכלה הגבוהה יינתן מענה איכותי, נגיש ומותאם לצרכים השונים - באמצעות תמיכה לשונית ותרבותית, הנגשה פיזית, חושית ודיגיטלית וטכנולוגיות מסייעות. נחזק את התמריצים למוסדות לא רק לפתוח את שעריהם, אלא גם לסייע לסטודנטים להתמיד, להשלים את לימודיהם ולהשתלב בתעסוקה. כל זאת ייעשה תוך שמירה מלאה על עצמאות האקדמיה ועל מחויבות למצינות.
- **תשתית לאומית לתמיכה נפשית ורגשית בקהילה האקדמית:** מאז טבח 7 באוקטובר והמלחמה המתמשכת מתמודדים סטודנטים וסטודנטיות, לצד הסגל האקדמי, עם עומס רגשי, אי-ודאות ומשברים אישיים. לכן יש להבטיח מענה מקצועי ונגיש, בשגרה ובחירום, כחלק מהשמירה על רווחתם ועל הרציפות האקדמית. לצורך כך, נרחיב את מודל מרכזי החוסן האקדמיים, ונעגן אותו כתשתית קבועה ומתוקצבת בתקציב ציבורי במוסדות להשכלה גבוהה.
- **משיב הרוח:** נאזן את התקצוב בין הפקולטות השונות כדי להבטיח שגם מדעי הרוח והחברה, המהווים בסיס לחשיבה ביקורתית, עיצוב מדיניות ציבורית וטיפול אזרחות פעילה ומיטיבה, לא יוזנחו אל מול פקולטות טכנולוגיות.
- **גב למשרתי ומשרתות המילואים:** נהפוך את האקדמיה לבית עבור כלל המשרתים, ובפרט עבור הלוחמים והלוחמות - ולא למכשול נוסף בדרכם. נעשה זאת מתוך הכרה בפגיעה האקדמית המתמשכת שנגרמה לסטודנטים ולסטודנטיות בעקבות שירות המילואים, באמצעות התאמות ומענים שיאפשרו להם להשלים את לימודיהם בכבוד, תוך שיח עם המוסדות האקדמיים ובאופן שישמור על רמת הלימודים ואיכותם.
 - נוכח המציאות הביטחונית החדשה, המחייבת משרתי מילואים רבים בעשרות ימי שירות בשנה, נתקן את חוק זכויות הסטודנט כך שיאומץ המתווה הלאומי של המל"ג לסיוע למשרתים ולבני ובנות זוגם כמתווה מחייב לכלל המוסדות האקדמיים, ונבטיח לו תקצוב מלא וקבוע. במסגרת זו יורחב המימון, בין היתר, לשעות תגבור ומועדי בחינה מיוחדים - כדי להעניק למשרתים ודאות בנוגע לזכויות ולסיוע המגיעים להם.
 - נעודד את המל"ג להוסיף למתווה אפשרות לסטודנטיות וסטודנטים שנפגעו בתקופת השירות לקבל הזדמנות לשפר ציונים שנפגעו, גם לאחר שחזרו לשגרת הלימודים.
 - נגבש פתרונות ייעודיים לסטודנטים שתוכנית הלימודים שלהם כוללת התמחות, הכשרה קלינית, עבודה במעבדה, סדנאות או התנסות מעשית - רכיבים שלא תמיד ניתן להשלים באמצעות מועד בחינה נוסף.
 - נבחן מענים מותאמים לסטודנטים במקצועות שבהם רצף הלימודים, המעבדות והקורסים התלויים זה בזה עלולים להפוך היעדרות ממושכת לעיכוב משמעותי בהשלמת התואר.
 - נממן סבסוד שכר לימוד, שיעורי עזר ומלגות מחיה לכל סטודנט או סטודנטית ששירתו מעל ל-60 יום בשנה - כחלק מחוק המשרתים של מפלגת "ביחד".
 - מוסדות אקדמיים יתבקשו להציג באופן פומבי וליידע בעת הרישום למוסד מהו סל הזכויות וההטבות שהמוסד מציע לסטודנטים וסטודנטיות שמשרתים במילואים.
 - משרד החינוך יפרסם מדי שנה דירוג ייעודי לפי פרמטר היחס של המוסדות למשרתים/ות המילואים. בנוסף, כל מוסד יחויב לפרסם בשקיפות נתונים על מצבם האקדמי של

משרתי המילואים, ובפרט של הלוחמים והלוחמות: כמה מהם לומדים במוסד, כמה נשרו מהלימודים, כמה נאלצו לפרוס את התואר ונתונים רלוונטיים נוספים.

למידה רב-דורית: הגשר בין דור המייסדים לדור העתיד

המחקר והניסיון בשטח מצביעים על כך שהחיבור בין ילדי הגן והכיתה המגלים את העולם, לבין האזרחים הוותיקים שבנו אותו, מייצר תועלת גדולה לשני הצדדים. הגדלת יחס מבוגר:תלמיד בגנים ובבתי הספר, הפגת בדידות של קשישים, וחיבור לשורשים הערכיים וההיסטוריים של המדינה - הם רק חלק מהאתגרים הלאומיים שאפשר יהיה לצלוח בקלות רבה יותר באמצעות מיסוד של אינטראקציה יומיומית בין ילדים לזקנים. החיבור הזה גם צפוי לשפר משמעותית את המיומנויות החברתיות, האמפתיה והוויסות הרגשי של הילדים, ובמקביל - לחזק את תחושת המשמעות והיכולת הקוגניטיבית בקרב המבוגרים.

גם בגילים מתקדמים יותר במערכת החינוך, המטרה היא להפסיק את ההסתכלות על חיבור בין דורות כעל "התנדבות" חד-פעמית, ולהתחיל להתייחס אל החיבור הזה כעל תשתית פדגוגית וחברתית קבועה. נשאף להפוך כמה שיותר ממוסדות החינוך למרחבים משותפים מרובי שימושים, המעניקים ערך הדדי גם לזקנים וגם לתלמידים.

- **הסרת חסמים רגולטוריים:** יוקם צוות מקצועי משותף למשרדי החינוך, הרווחה והבריאות לעדכון ההנחיות המקשות כיום על פתיחת גני ילדים (גילי 3-6) בתוך מתחמי דיור מוגן ובתי אבות.
- **יצירת "סיפורי הצלחה" מקומיים:** תקצוב פיילוט להקמת גן רב-דורי ב-20 ערים ורשויות מקומיות, להטמעת המודל, התמודדות עם דעות קדומות הנובעות מגילנות, והפגת חששות מצד המערכת, המוסדות וההורים.
- **הכשרה מקצועית:** בשיתוף עם המכללות להוראה, תיפתח תוכנית הכשרה ייעודית לצוותי הוראה בגנים ייחודיים שיפעלו במוסדות דיור לגיל השלישי.
- **גפ"ן מוגדל לגנים רב-דוריים:** גן ילדים שיפעל באופן קבוע מתוך מוסד לגיל השלישי - יזכה לתוספת קבועה של 10% בתקציב למימוש דרך מערכת הגפ"ן.
- **מדידה והערכה:** הכנסת פרמטר של "חינוך רב-דורי" למדדי הניקוד והדירוג של מוסדות חינוך בישראל על ידי ראמ"ה, בהתבסס על קיומן של "כיתות ותיקים" בשעות הלימודים, ומתן היתר לשימוש במתקני המוסד לצרכי אוכלוסיה מבוגרת בשעות אחה"צ - לצורך חוגים, פעילות גופנית, הרצאות, וקירוב האוכלוסיה המבוגרת פיזית ורגשית אל מרכזי החיים של הדור הצעיר.
- **כוח עזר מנוסה:** בשל המחסור החמור בכוח אדם במערכת החינוך, נגייס אזרחים ותיקים בעלי רקע מתאים לצורך הוראה במשרה חלקית. בנוסף, נרחיב את תוכנית "באים לטוב". זאת לצורך נוכחות מבוגרת בכיתות, הגברת היחס האישי לכל תלמיד, והפחתת אלימות וחרמות.

יש תוצאות בחינוך - שאפשר וצריך יהיה לראות כבר מחר

בשביל לעשות שינויי עומק - נדרש זמן, לכן "ביחד" לא באה לחינוך רק לקדנציה אחת, אלא כמשימת חיים מתמשכת. אבל לצד שינויים ארוכי-טווח, יש גם שינויים יחסית פשוטים שנוכל להרגיש בתוך פרק זמן קצר.

- **החברה הערבית: צמצום פערים, בדגש על לימודי עברית:** כדי לאפשר לבוגרי החינוך הערבי אופק רחב יותר להשתלבות באקדמיה ובתעסוקה, וכדי להפחית את האלימות במגזר. נעשה הכול כדי להקדיש ולנתב את התקציבים הראויים - למקומות הכואבים.
- **צמצום פערי פריפריה-מרכז - הקמת מרכזי מחוננים ומצוינות:** הכישרון הוא אקראי, אבל ההזדמנות - היא עניין של מדיניות. מחוננות קיימת בכל עשירון, ובלי חשיפה, בלי מנטורים והעשרה, הכישרון לא מזוהה - ולא מתממש. נרחיב ונקים מרכזי מצוינות ומרכזי מחוננים בפריפריה, כדי לצמצם פערים וכדי לאפשר לכל ילד בישראל את אותה קפיצת מדרגה.
- **ספורט לכל ילד:** נחזיר את החינוך הגופני למרכז העשייה החינוכית - לא כשיעור מיושן של מבחני ריצה ומתח, אלא ככלי לפיתוח אורח חיים בריא, חוסן נפשי, משמעת אישית, עבודת צוות, הפחתת אלימות ואף שיפור ההישגים הלימודיים. לצד זאת, נוסיף לכל תלמידה ותלמיד שעת חינוך גופני שבועית, שתיבנה סביב בחירה אישית במגוון תחומים: אתלטיקה, משחקי כדור, אומנויות לחימה, פילאטיס, מחול ופעילויות נוספות. בשיתוף משרד התרבות והספורט, נחזק את התאחדות הספורט לבתי הספר ונרחיב את מודל המועדונים הבית-ספריים, כך שתלמידים יוכלו להישאר לאחר יום הלימודים לאימון במסגרת בית הספר, בהובלת מאמנים מקצועיים ובחיבור לליגות ולתחרויות אזוריות וארציות. במקביל, נקדם תוכנית לאומית לבניית אולמות ספורט ולשדרוג מתקנים בבתי ספר, בדגש על רשויות מוחלשות ועל יישובים שבהם חסרים כיום שטחים ותשתיות מתאימות. נאפשר גם לכל ילד וילדה להשתתף בחוג ספורט באמצעות סבסוד ציבורי בשילוב השתתפות סמלית של ההורים.
- **חיבור ממוסד אל עולם הפילנתרופיה:** האחריות על תחום החינוך היא של הממשלה, אבל יש לנו שותפים נהדרים מהחברה האזרחית שישמחו לקחת חלק ולסייע תקציבית למימון פילוטרים - אם הם יידעו שהמטרה היא לשקם את המערכת, להזניק את ילדי ישראל, ולהפוך את החינוך שלנו לטוב, למתקדם ולערכי ביותר בעולם.

הערה לסיום: מאחר שאנחנו ממשיכים ללמוד ולהתפתח בתחום, התוכנית עוד נתונה לשינויים ועדכוניים.